

SOD.
V.

**Narodna
PROSVJETA**

BROJ:
6., 7., 8.

Mjesečnik za školsko prosvjetu i književnost

Ulasnik i izdavaatelj: „Hrv. učiteljsko društvo ‚Narodna Prosvjeta‘ za Istru u Pazinu“.

Rukopisi se šalju Uredništvu u Pazin, a preplate Franju Barballiću, učitelju u Bermu kod Pazina. Godišnja cijena 5 K.

Njegovo cesarsko i kraljevsko Apostolsko Veličanstvo

FRANJO JOSIP I.

slavi 18. kolovoza ove godine svoj osamdeseti rođendan. Milijoni njegovih vjernih podanika raznih jezika molit će se toga dana za sreću ljubljenoga Vladara, a njima se dužnim podaničkim počitanjem pridružuju učiteljice i učitelji »Hrvatskog učitelj. društva za Istru ‚Narodna Prosvjeta‘ u Pazinu« i kliču iz dna srca:

Bože, živi i čuvaj još mnogo godina našega miloga oca i gospodara FRANA JOSIPA I.!

Čitanka za hrvatske pučke škole u Istri.

Izvjješće Augustina Rajčića, učitelja u Opatiji, pročitano na godišnjoj glavnoj skupštini učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta« dne 20. jula 1910. u Trstu.

I najvještiji će se zanatnik uzalud mučiti, da lošim alatom izradi savršen predmet, pa tako će se isto i najbolji učitelj uz lošu čitanku uzalud mučiti, da postigne u školi uspjeh, za kojim teži. Čitanka je bo nepobitno najpotrebitije učilo pučke škole; »čitanka je pedagoška vjeroispovijest škole,« kaže znameniti pedagog Kehr, te nije čudo, da učitelji, kada se sastanu, povedu riječ o čitankama i raspravljaju o načinu i o sredstvima, da iste budu čim savršenije, pa da se time prospješi čim bolji uspjeh u našim pučkim školama. Zato evo odlučismo i mi učiniti to na današnjem našem sastanku.

Za naše pučke škole u Istri imamo mi danas samo tri čitanke ili bolje rečeno jednu početnicu i jednu čitanku u dva dijela, naime »Hrvatsku početnicu« od F. Frankovića i »Drugu i treću čitanku« od J. Peričića i drugova. Govoriti, kako su te knjige sastavljene, te što u njima valja, a što ne valja, držim, da bi bilo suvišno, jer ih svi predobro poznamo. Ustvrdit hoću samo jedno, a to je, da te čitanke ne odgovaraju našim potrebama i današnjoj organizaciji mnogih naših pučkih škola. To će mi stalno potvrditi kolege i kolegice, koji djeluju na četvero- i višerazrednim pučkim školama, kakovih već imamo priličan broj i kakovih ćemo imati još mnogo više, čim se srede odnošaji u našoj pokrajini. U takovim se školama obradi početnicu u prvoj škol. godini. U drugoj se i trećoj školskoj godini iscrpi drugu čitanku, u kojoj u ostalom premnoga štiva ne odgovaraju razvitku sedmo- i osmogodišnje djece, jer preteškog sadržaja i pisana teškim jezikom i slogom. Za ostale tri školske godine ostaje nam jedina treća čitanka. A ta, kad bi i bila dobra, što se o njoj pako u potpunoj mjeri ne može reći, pošto ju svi, kako mi je poznato, smatramo najlošijom od svih, što ih imamo, dostaje tek za jednu godinu, akoprem je prilično omašna. U njoj ima bo za čitanje u pravom smislu riječi, naime uzgojnih ili estetično-moralnih štiva i pjesama, tek pedesetak, a ta se mogu uz malo marljivosti u neprenatranom razredu obraditi u jednoj školskoj godini. Školska godina ima 44 tjedna, a svakoga tjedna imamo najmanje tri sata čitanja, pa ćete mi valjda priznati, da se može svakog tjedna obraditi po jedno odulje ili po dva kraća i lakša štiva ili pjesme. Natezati bo na dugo jednim štivom ili pjesmom se ne smije, jer bi to dosadilo djeci i ubijalo u njima mlađahni duh, koji neprestano za čim novim teži. Pitam ja sada, što da čitamo u preostalim još dvijem školskim godinama? E pa opet ista štiva i iste pjesme. Drugo ne preostaje. A to je za naše višerazredne škole veliko zlo, jer ubija u učenicima svaku volju do škole i nauke, pošto

moraju vucariti u školu jednu te istu knjigu i čitati jedna te ista štiva, te učiti jedne te iste pjesme pune tri godine. Pa da i je jedna čitanka i za tri godine, ne bih prigovorio, kad bi u njoj bilo prikladnog učevnog gradiva za tri godine, ali kako već spomenuh to u našoj trećoj čitanci nije slučaj.

Imao sam jedne godine u školi troje djece iz jedne obitelji. Jedan dječak bio u četvrtom, jedan u petom, a sestra im u šestom razredu. Prema koncu školske godine upita me otac, zašto su djeca svih razreda čitala kroz školsku godinu jedna te ista štiva i zašto nemaju djeca naše škole za svaki razred svoju čitanku, kao što ju imaju djeca, koja polaze njemačku školu? Iz ove sam se neprilike izvukao, kako sam najbolje znao i umio. Iznosao sam pako ovaj primjer, da dokažem, da nestašak dobrih čitanaka može biti nama i u narodnom pogledu vrlo štetan osobito u mjestima, gdje ima škola drugih narodnosti, pa u kojima živi našeg naroda, koji nije još potpunoma osvješten. Takav narod mnogo puta drži tuđinske škole boljima od naših, a nije se tomu ni čuditi, kad vidi da djeca susjeda ili čak sustanara mu uče svake godine iz druge knjige, dočim njegova djeca uče iz jedne te iste knjige pune tri godine. To je, vjerujte mi, i jedan od uzroka, što naša djeca žalibože prečesto pune razrede tuđinskih škola. A mislim, da nije dužnost nas učitelja samo uzgajati i podučavati djecu, već i čuvati i priječiti, da se naša djeca ne odnarođuju, pa u tu svrhu i tražiti sredstva, a jedno od tih sredstava bila bi skrb za dobre i našim potrebama odgovarajuće čitanke.

Da i drugih razloga ne navađam, držim, da smo mnijenja, da dosadašnje čitanke za naše pučke škole ne zadovoljavaju našim potrebama i organizaciji naših škola i da je zato neophodno potrebito, da se za naše prilike čim skorije sastave i izdadu nove čitanke.

Potrebu novih čitanaka za hrvatske pučke škole u Istri priznalo je i c. kr. ministarstvo za bogoštovlje i nastavu. Ja sam bio naime sastavio čitanku za 5. i 6. školsku godinu i godine 1906. podastro rukopis sa obrazloženjem potrebe takove čitanke nadležnim školskim oblastima. Kako će vam biti razvidno iz otpisa, što ću ga niže navesti, školske su oblasti bile uzele stvar ozbiljno, pa ponajprije poradile oko toga, da se prerade dalmatinske čitanke, a kada to nije išlo, priznale, kako već rekoh, potrebu novih čitanaka za naše pučke škole. Taj otpis glasi:

I. S. — 24|26 — 08.

Triest, am 9. November 1908.

An den k. k. Bezirksschulrat

in Voloska.

Da laut Erlasses des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 16. Oktober 1908. Zl. 37825, vom Landesschulrate für Dalmatien eine Umarbeitung der Lesebücher von Peričić und Genossen nicht beabsichtigt wird

und die Herstellung eines neuen den Bedürfnissen der kroatischen Volksschulen in Istrien entsprechenden Lesebuches wünschenswert erscheint, wird der k. k. Bezirksschulrat angewiesen, das im Anschlusse mitfolgende Manuskript dem Oberlehrer August Rajčić mit der Aufforderung zurückzustellen, dasselbe im Sinne der Verbesserungsvorschläge des gleichfalls mitfolgenden Gutachtens, eventuell unter Mitwirkung des Hauptlehrers an der Lehrerbildungsanstalt in Kastua, Wladimir Nazor, umzuarbeiten und sodann behufs Drucklegung im k. k. Schulbücherverlage neuerlich wieder vorzulegen.

Erwünscht wäre es, wenn gleichzeitig auch die Lesebücher für die unteren Jahrestufen in Vorlage gebracht werden könnten.

Für den k. k. Statthalter:
Schaffgotsch m. p.

Čim sam primio ovaj otpis, dao sam ga gosp. prof. Nazoru, na čije sam sudjelovanje bio istim upućen. Gospodin mi je profesor Nazor kazao, da pošto mu nije još nikada nitko o tome sudjelovanju ni riječi spomenuo, da prije nego li se izjavi, želi o stvari govoriti s gospodinom c. kr. zemaljskim školskim nadzornikom i čuti njegovo mnijenje. Ne dugo zatim rekao mi je gosp. prof. Nazor, da je o predmetu govorio s gospodinom zem. škol. nadzornikom i da je gosp. nadzornik mnijenja, da će biti najbolje, da se sastavi naročiti odbor, koji će u nekoliko godina prirediti sve potrebite čitanke i koji bi eventualno mogao uzeti u obzir i moj rukopis, pa da će o sastavu tog odbora govoriti s ravnateljem učiteljske škole u Kastvu gosp. Fr. Frankovićem. Ja sam se na to smatrao rješanim svake daljnje skrbi za ispravak i izdanje mog rukopisa zadovoljan, da sam predloženjem istog provocirao od najviše školske oblasti, c. kr. ministarstva za bogoštovlje i nastavu, priznanje potrebe novih čitanaka za hrvatske pučke škole u Istri. Moj sam rukopis zatim uništio, jer uvjeren, da će u odbor za sastav novih čitanaka bit stalno pozvani ljudi sposobniji od mene, koji tog rukopisa ne će nit trebat, pa i s razloga, što je taj rukopis bio s jedne strane vrlo nepovoljno ocjenjen. Školske su name oblasti bile dale ocijeniti moj rukopis gosp. J. Jakcu, tada profesoru na učiteljskoj školi u Kopru, a sada u Kastvu i gosp. A. Kriletiću, profesoru u Zadru. Ocjena gosp. prof. Jakca bila je povoljna, dočim je ocjena gosp. prof. Kriletića, susastavljača sadašnje druge i treće čitanke, bila sasma nepovoljna.

Utvarajuć si, da će sve, što sam do sada kazao, moći bar donekle poslužiti ravnanja radi sastavljačima novih čitanaka, držim, da će za iste sastavljače biti od ne male koristi, ako mi, koji smo se danas iz sviju strana Istre sakupili, raspravimo mnijenja, želje i predloge odnosno na sastav novih čitanaka, pa hoću zato da iznesem nekoliko misli, koje vi prema pedagoškim načelima, prilikama i potrebi promijenite, ispravite i popunite.

Akoprem je zadaća čitanke u pravom smislu riječi, samo da bude podlogom obuci u čitanju, da potpomaže ostale grane jezične obuke i da uzgojno (estetično-moralno) djeluje na mladež, to nas ipak naše prilike ili ako hoćete neprilike sile na to, da čitanke za naše pučke škole budu ishodištem svekolike obuke u pučkoj školi, i to s razloga, što mi ne možemo doskora očekivati, da ćemo imati prikladnih udžbenika za pojedine predmete pučke škole, kao što to imaju na primjer Nijemci. Pogledajte samo u popis knjiga dozvoljenih od c. kr. ministarstva za bogoštovlje i nastavu za porabu na općim pučkim školama i naći ćete tamo na primjer:

Pokornys illustrierte Naturgeschichte für allgemeine Volksschulen. Bearbeitet von Robert Neumann. 6. Auflage. Wien 1907.

Schindlers Naturlehre für Volksschulen. 4. Auflage. Wien 1907.

Rothaug: Leitfaden der Geographie für Volksschulen. 8. Aufl. Wien 1907.

Tupetz: Bilder aus der Geschichte für die österreichischen allgemeinen Volksschulen. 2. Auflage. Wien 1907.

Čitanka bi naša dakle morala biti čitanka u pravom smislu riječi i donekle donaknađivati udžbenike za pojedine grane stvarne obuke; stoga morala bi svaka čitanka biti podijeljena u odsjeke. Prvi bi odsjek morao biti čitanka u pravom smislu riječi, a ostali bi odsjeci imali sadržavati ono, što se je iz stvarne obuke naučilo promatranjem, u svrhu da se bude moglo to čitanjem dopuniti i razjasniti i da budu učenici mogli to kod kuće čitati, zapamtiti i opetovati.

Navest ću sada nekoliko naputaka, kojih da se drže sastavljači novih čitanaka, a navest ću te naputke od riječi do riječi iz Basaričekove pedagogije:

»Budući da je glavna zadaća obuke u pučkoj školi uopće, a čitanke napose, da uzgojno djeluje, treba osobitu pomnju svraćati člancima estetično-etičnoga sadržaja, naime pjesmama i pripovijetkama. No valja pamtit, da se moralna pouka u tim člancima podnipošto ne smije silom nametati. Stoga ne valja, da se ispreplete dosadnim umovanjem o kreposti. Gdje poučna namjera odveć proviruje iz članka, tamo se promašila svrha. Učenici ne čitaju rado takve članke i ne primaju pouke, koja im se narivava.

Oblikom treba da su članci u čitanci uzorni. Jezik nekâ je čist i razumljiv. Uz prozu valja da bude dovoljno i poetičkih članaka; jer poezija osobito prija dječjem srcu i mnogo doprinosi estetičkom obrazivanju. No poezija za djecu treba da je laka i prostodušna, te bez nedohitnih misli i puste pouke.

I u čitankama za pučke škole treba da se saberu najljepši plodovi narodne književnosti. Ne valja dakle da sastavljači čitanaka, pa makar da su najbolji pisci, sami pišu članke za njih, a niti da ih, bez velike nužde, prevode iz čitanaka ili spisa drugih naroda. Naša mladež treba da crpe svoju hranu s domaćega polja. S toga valja građu za čitanke birati između najbo-

ljih plodova naše književnosti. Svakako treba uzeti samo ono, što je prikladno za djecu pučke škole.

Da se čitankom mogne razjasniti stvarna obuka u pučkoj školi, potrebno je, da štiva stvarnoga sadržaja budu puna života. U njima se ne smiju naprosto navoditi činjenice, kao što se to čini, u običnim priručnim knjigama. Gdje se gomilaju puka imena i brojevi, rubrike i klasifikacije, tehničko opisivanje i razjašnjivanje, tamo se ne može oplemeniti srce, ni probuditi volja na dobro. U čitanku ne pripadaju dakle sustavno pisani članci iz stvarne obuke, nego žive i zanimljive slike, koje djeca čitaju s radošću, a odrasli s pijetetom. «

Razumljivo je, da je vrlo težak posao sastaviti čitanku prema gori navedenim svojstvima i da bi za to trebalo višegodišnjeg marljivog rada, nu kako si ja predstavjam priredbu novih naših čitanaka, to posao nije ni izdaleka tako tegotan, a i ne iziskuje Bog zna koliko vremena. Građivo je jur sakupljeno i pribrano; ne treba drugo do li poredati ga prema našim potrebama, te možda tu i tamo štogod popuniti i preinačiti prema našim prilikama. Uzmemo li starije i novije čitanke za niže i više pučke škole, te za opetovnice u Hrvatskoj i Slavoniji, čitanke za osnovne škole u Bosni i Hercegovini i čitanke za srpske osnovne škole, pa čitanke za niže razrede srednjih hrvatskih škola, to ćemo u njima naći toliko prekrasnog građiva, da ćemo moći sastaviti najizvrsniju čitanku. Ljudi bo, koji su sastavili gore navedene čitanke, znali su za pravila, kako se sastavljaju dobre čitanke i stalno u tu svrhu sakupili najljepše za djecu pučke škole prikladne plodove naše narodne i umjetne književnosti. A na pretek naći ćemo i izvrsnog građiva u starijim i novijim godišnjacima raznih hrvatskih omladinskih listova.

Kada bi sastavljači novih čitanaka poprimili ovo moje mnijenje, držim, da nam ne bi trebalo čekati na toli nužne nove čitanke možda još četiri ili pet godina, pošto kad bi se petorica ili šestorica njih poprimila ozbiljno posla. čitanka bi mogla biti sastavljena i izdana u jednoj godini. Reći će možda tkogod, zašto da se sastavljaju nove čitanke, kad su one, koje se rabe u Hrvatskoj i Slavoniji dobre, pa zašto se jednostavno ne zatraži privolu, da se te čitanke uvedu i u naše škole. Ja sam već i to učinio i dobio slijedeći odgovor:

I. S. 1138|1 — 1908.

Triest, am 31. Oktober 1908.

An den k. k. Bezirksschulrat

in Voloska.

Mit Bezug auf den Bericht vom 15. August 1908. Z. 336, wird der k. k. Bezirksschulrat in Kenntnis gesetzt, dass das k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht laut Erlasses vom 16. Oktober 1908. Z. 37599 dem Ansuchen der Leitung der Volksschule in Abbazia um Gestattung der Verwendung in Kroatien gebräuchlichen Lesebüchern keine Folge gegeben hat.

Hievon ist die Leitung der genannten Schule unter Rückstellung der 3 angeschlossenen Lesebücher mit dem Beifügen zu verständigen, dass der Lehrkörper bis zum Vorhandensein anderer der Bedürfnissen der kroatischen Volksschulen in Istrien entsprechende Lesebücher mit den vorhandenen approbierten von Franković bzw. Peričić und Genossen das Auslangen zu finden hat.

Für den k. k. Statthalter:

Schaffgotsch, m. p.

Osim ovog odgovora saznao sam od mjerodavnih ličnosti, da naše ministarstvo s raznih razloga ne će nikada dozvoliti porabu čitanaka iz Hrvatske na našim pučkim školama. Ne preostaje dakle drugo, nego da se za naše pučke škole sastave nove čitanke, te ću sada iznesti nekoliko misli o razdiobi i sadržaju istih, pa želeći, da se baš o ovome dijelu mog izvješća povede rasprava, zamolit ću vas, da mu posvetite malko više pažnje.

§ 7. državna školskoga zakona glasi: Učevno gradivo pučke škole ima se na godine, za vrijeme kojih svako dijete mora pohađati školu, po mogućnosti tako razdijeliti, da svakoj od tih godina bude odgovarao jedan stepen pouke. Jasno je dakle, da bi se u smislu navedenog § imalo obrađivati u svakoj školskoj godini drugo učevno gradivo, odnosno da bi se imalo u svakoj slijedećoj školskoj godini proširiti učevno gradivo, koje se je jur obradilo u neposredno nižoj školskoj godini. To zahtijevaju punim pravom i roditelji i skrbnici djece. Oni žele i hoće, da im djeca svake godine nešto više i nešto nova uče. Za tim teže i sama djeca. I ona se vesele na koncu školske godine da će stupiti u viši razred, da će tada više učiti, nova štiva čitati, druge račune računati, drugačije zadaće pisati, a to sve pobuđuje u njima ljubav do škole, volju do učenja, a i privrženost do učitelja. Hoće li pako učitelj pučke škole da svim tim zahtjevima zadovolji, mora da ima pri ruci u tu svrhu dobro uređene školske knjige.

Pošto su djeca u Istri dužna polaziti svagdanju školu šest godina i pošto bi morala svaka ta godina odgovarati posebnome tečaju, morali bismo imati za svaku školsku godinu posebnu čitanku, dakle ukupno šest čitanaka. Nu prigovorit bi mi se moglo, da bi tako podijeljena čitanka bila prikladna samo za četvero- i višerazredne škole, a ne i za manjerazredne, u kojima se mora obučavati istodobno po više školskih godina, pa ću zato da obrazložim, kako bi morala biti podijeljena nova čitanka, a da bude mogla zadovoljavati jednome i drugome slučaju.

Nova sastavit se imajuća čitanka za hrvatske pučke škole u Istri morala bi sastojati od četiriju dijela i to:

Prvi dio: Početnica i čitanka za prvu školsku godinu.

Drugi dio: Čitanka za drugu i treću školsku godinu.

Treći dio: Čitanka za četvrtu školsku godinu.

Četvrti dio: Čitanka za petu i šestu školsku godinu.

Opaziti mi je, da sam za četvrtu školsku godinu opredijelio posebnu čitanku, pošto sam mnijenja, da bi se tu školsku godinu u svakojakim školama imalo obučavati zasebice. Četvrta je bo školska godina prelaz iz niže pučke škole, ako hoćemo tako nazvati prve tri školske godine, u višu pučku školu ili više školske godine, a i u srednje škole. Ono što je prva školska godina za niže školske godine, naime priprava, to je četvrta školska godina za više školske godine i srednje škole, pak držim, da bi se imale, gdje je nužno, združiti u jedan odjel petu i šestu školsku godinu, a ne četvrtu i petu, kako to neki čine. Što se tiče druge čitanke, t. j. one za drugu i treću školsku godinu, kao što i četvrte čitanke, t. j. one za petu i šestu školsku godinu, napomenut mi je, da bi svaki odsjek istih morao imati dva dijela i to jedan dio za odnosnu nižu i jedan dio za odnosnu višu školsku godinu.

Ovako sastavljene čitanke zadovoljavale bi potrebi onih škola, u kojima se obučava svaku školsku godinu zasebice, kao što i onih, u kojima se mora obučavati po dvije školske godine istodobno, a u posljednjem slučaju bila bi dana k tome mogućnost, da se zadovolji shvatljivosti i napretku djece svake pojedine školske godine čitajući i tumačeći izmjenično po jedno štivo određeno za nižu i po jedno određeno za višu odnosnu školsku godinu.

Pošto sam obrazložio, kako bi po mojem mnijenju imale biti podijeljene naše nove čitanke, spomenut ću još nešto o svakom pojedinom dijelu.

I.

Početnica i čitanka za prvu školsku godinu.

Početnica bi imala biti sastavljena za obučavanje po analitičko-sintetičkoj metodi i sastojati od slijedećih odsjeka:

1. Odsjek: p i s a n a m a l e n a s l o v a .

Kažem samo pisana malena slova, jer je za početnike vrlo teško učiti istodobno dvojaka slova, radi česa se često dogodi, da se još nezrelo dijete prve školske godine toga preplaši i ne nauči ni jedno ni drugo. S druge strane držim pako, da je igrarija naučiti djecu čitati tiskanim slovima, kada znadu već dobro čitati pisanim slovima. Obzirom na okolnost, što mnoga djeca već prije nego li dođu u školu, a i kad već u školu idu, rado po pločicama i papiru šaraju, mnogo je lakše naučiti djecu pisati nego čitati, radi toga ne treba da budu u ovom odsjeku poredana slova genetičkim redom, to jest redom kako jedno slovo iz drugoga nastaje, već redom kako se lakše izgovara glas, što ga odnosno slovo predstavlja, i to zato da se olakoti obuku u čitanju. Stajati bi dakle morali ponajprije samoglasnici, pak suglasnici, koji se mogu glasno i na dugo izgovarati, kao što su na pr. n, m, v, r, a tek

na koncu suglasnici, koji se mogu samo na kratko izgovoriti, kao što su na pr. t, d, b, p. Ne treba valjda ni da spominjem, koliko poteškoće i truda zadaje onaj t odmah na početku dosadašnje naše početnice. Pošto se mora u školi od jednostavnog na sastavljeno uvijek postepeno prelaziti, treba da budu u ovom odsjeku početnice riječi podijeljene u slogove, a svaki slog treba da sastoji samo od dva glasa. Vježbe za čitanje kod svakoga slova imaju biti čim kraće, nu ipak nastojati treba, da se u svakoj vježbi povraćaju sva jur naučena slova. Vrlo dobro bi bilo, kad bi uz svako slovo bila zgodna slika, koja bi djecu odmah podsjetila na glas, što ga odnosno slovo predstavlja. Spomenut ću još napokon, da bi treba nastojati, da ovaj odsjek početnice bude tako tiskan, da za čitanje jedne vježbe ne bude treba djeci okretati stranica, jer je taj posao za male početnike vrlo tegotan i zato vrlo često prije dobe razderu knjigu. Uopće nastojat je treba, da ovaj odsjek bude što jednostavniji.

2. Odsjek: t i s k a n a m a l e n a s l o v a .

Tiskana slova u ovom odsjeku moralo bi se poredati po sličnosti prema malima. Kod svake vježbe moralo bi stajati uz tiskano slovo i pisano, dapače morala bi biti i prva dva retka vježbe tiskana pisanim slovima, u svrhu da djeca ne zaborave pisana slova i da uvide i nauče, da se ono, što je tiskano može i napisati. I u ovom odsjeku morale bi riječi biti podijeljene u slogove, a postepeno moralo bi se uvađati slogove od tri i više glasova. Vježbe za čitanje bi morale biti kratke, ali svaka bi ipak morala sadržavati sva već naučena tiskana slova. Okretanje stranica moralo bi se izbjegavati i u ovom odsjeku.

3. Odsjek: p i s a n a i t i s k a n a v e l i k a s l o v a .

U ovom bi se odsjeku imala uzeti istodobno i pisana i tiskana velika slova, a poredana bi morala biti po sličnosti prema malima. U vježbama na čitanje morale bi riječi još uvijek biti podijeljene u slogove, a naučena velika slova morala bi se čim češće opetovati. Pošto držim, da bi se pri ovom odsjeku moglo priučavati djecu na okretanje stranica, ne bi treba paziti, da stranicom svrši i odnosna vježba za čitanje.

4. Odsjek: p i s a n e i t i s k a n e v j e ž b e z a č i t a n j e m a l i m i v e l i k i m s l o v i m a .

Ovaj bi odsjek imao sastojati od petnaestak izmjenično poredanih pisanih i tiskanih vježba. Svaka bi vježba imala sastojati od 10—15 kratkih rečenica, u kojima ne bi bile riječi sastavljene u slogove, u svrhu da se djeca nauče čitati nerastavljene riječi. Rečenice bi imale biti takovog sadržaja, da ih uzmognu djeca prve školske godine razumjeti. Ovom ću zgodom spomenuti, da bi se i u predašnje odsjeke imalo uzimati samo takove riječi i rečenice, koje će djeca moći razumjeti, jer će to u njima pobuđivati interes do čitanja.

5. Odsjek: čitanka za prvu školsku godinu.

Ta bi imala sastojati od tridesetak što kratkih štiva što kratkih pjesmica. Štiva i pjesmice imale bi biti sadržaja, da ih uzmognu šestgodišnja djeca razumjeti i shvatiti, i pisana najlakšim jezikom i načinom.

Na prvi mah pričinja se, da bi ovako sastavljena početnica bila preomašna, nu poskusima uvjerio sam se, da bi izašla kraća, nego li je sadašnja naša početnica.

Toliko o početnici.

II.

Čitanka za drugu i treću školsku godinu.

Ova bi čitanka imala biti podijeljena u dva odsjeka. Prvi bi odsjek imao biti čitanka u pravom smislu riječi, a drugi odsjek štiva za obuku u stvarnim predmetima u trećoj školskoj godini, pošto naše učevne osnove propisuju u četvero- i višerazrednim školama već za tu školsku godinu obuku u stvarnim predmetima.

Prvi odsjek ove čitanke, naime čitanka u pravom smislu riječi, morao bi imati dva dijela, i to prvi dio za drugu, a drugi dio za treću školsku godinu. Prvi dio, t. j. čitanka za drugu školsku godinu, imao bi sastojati od po prilici 70 kratkih štiva i pjesmica takovog sadržaja, da uzmogne na temelju istih učitelj obraditi zorno školu, čovjeka, hranu i piće, odijelo, stanovanje, obitelj, crkvu, selo, grad, domaće životinje, vrt, polje i livadu, šumu, vodu, zemlju, zrak i vrijeme, pošto naše učevne osnove propisuju, da se u drugoj školskoj godini poduku u zornoj obuci ima združiti sa čitanjem. Sastavljačima ovog dijela čitanke moći će služiti za uzor slovenska čitanka za drugu školsku godinu od Razingera i Žumera. Drugi dio ovog odsjeka, t. j. čitanka za treću školsku godinu, imao bi sastojati od 50—60 uzgojnih kratkih štiva i pjesmica pripovijedajućega sadržaja, u svrhu da se uzmognu na iste nadovezati vježbe u govoru, koje nisu u nijednoj školskoj godini tako potrebite kao u trećoj.

Drugi odsjek ove čitanke namijenjen bi imao biti onim školama, u kojima se jur u trećoj školskoj godini imaju obučavati stvarni predmeti, a razdijeljen bi imao biti u tri dijela i to:

Prvi dio, koji bi imao sastojati od 20—30 bioloških opisa domaćih životinja i djeci najpoznatijih biljaka, te opisa po koje najpoznatije kovine.

Drugi dio, koji bi imao sastojati od dvadesetak zemljopisnih štiva, po kojima će djeca moći naučiti orijentiranje u školi, mjestu i okolici i shvatiti najznatnije zemljopisne pojmove na pr. što je gora, rijeka, i t. d., te u kojima će biti opisana nekoja najvažnija mjesta i točke Istre.

Treći dio, koji bi imao sastojati od dvadesetak štiva, u kojima će se pripovijedati zanimive zgrade i događaje raznih naših vladara i inih narodnih

muževa. To ne bi smjele biti strogo povjesne slike, već kao nekakov uvod u učenje povjesnih slika u slijedećim školskim godinama.

I cijeli drugi ovaj odsjek pisan bi imao biti čim lakšim jezikom i slogom.

III.

Čitanka za četvrtu školsku godinu.

Ova bi čitanka imala sastojati od slijedećih odsjeka:

1. Odsjek: štiva i pjesme za čitanje i jezičnu obuku.

Ovaj bi odsjek morao sastojati od pedesetak što štiva u nevezanom slogu što pjesama. Štiva ne bi smjela biti preduga, a mogla bi biti pisana i oduljim rečenicama.

2. Odsjek: štiva za prirodopisnu obuku.

Ovaj bi odsjek imao sastojati od tridesetak štiva, u kojima će biti biološki opisane raznovrsne tuzemne životinje i biline, a i najpoznatije kovine. U svakom bi opisu treba natuknuti korist ili štetu odnosne prirodine u gospodarstvu i trgovini.

3. Odsjek: štiva za zemljopisnu obuku.

Ovaj bi odsjek imao sastojati od štiva, iz kojih će se moći naučiti orijentiranje i shvatiti razne zemljopisne pojmove, kao što i pojam općine, kotara zemlje i države i u kojima će biti potanje opisana Istra, a većim potezima zemlje Austro-Ugarske monarhije, tako da budu svi ti opisi zajedno stvarali zemljopisnu sliku Austro-Ugarske monarhije. Za lakše shvaćanje i učenje ovog odsjeka moralo bi se ovoj čitanci na koncu dodati zemljovid Istre i Austro-Ugarske monarhije.

4. Odsjek: štiva za obuku u povijesti.

Ovaj bi odsjek imao sastojati od tridesetak slika iz istarske povijesti, iz naše narodne povijesti i iz povijesti Austro-Ugarske monarhije. Naći ili sastaviti prikladnih slika iz istarske povijesti bit će doduše malko teško, nu mislim, da će se ipak moći sastaviti nekoliko slika, u kojima će se spomenuti najstarije gospodare Istre, pokrštenje istarskih stanovnika, dolazak Slavena u Istru i njihov život, mletačko gospodstvo u Istri i pripojenje Istre Austro-Ugarskoj monarhiji. U slikama iz povijesti Austro-Ugarske monarhije imalo bi se opisati iz starije dobe samo najvažnije događaje i najznamenitije vladare, dočim većina tih slika imala bi opisivati zgrade sada vladajućeg cara i kralja Franja Josipa I. i znamenitih muževa iz njegove dobe.

IV.

Čitanka za petu i šestu školsku godinu.

Ova bi čitanka morala sastojati od slijedećih odsjeka:

1. Odsjek: štiva i pjesme za čitanje i jezičnu obuku.

Ovaj bi odsjek morao imati dva dijela i to prvi dio za petu, a drugi dio za šestu školsku godinu. Svaki dio morao bi sastojati od četrdesetak što

štiva što pjesama. Štiva i pjesme u ovoj čitanci mogu biti i odulji, mogu biti pisani i težim jezikom, nu ipak ne tako teškim, da ne bi mogli učenici bez pomoći učitelja u većim potezima shvatiti sadržaja. Svakomu štivu i svakoj pjesmi u ovom odsjeku trebalo bi dodati ime pisca, da uzmogne učitelj u višerazrednim školama upoznati učenike s najznamenitijim našim piscima i pjesnicima.

2. Odsjek: štiva za obuku u prirodopisu.

Ovaj bi odsjek imao biti namijenjen samo petoj školskoj godini, a sastojati bi morao od trideset štiva, u kojima bi bile biološki opisane raznovrsne tuzemne životinje i biljke, koje nisu jur bile opisane u predidućim čitankama, te najvažnije inozemne životinje i biljke i najpoznatije i najpotrebitije rude.

3. Odsjek: štiva za pouku o čovječjem tijelu.

Ova bi štiva imala biti namijenjena samo šestoj školskoj godini, a morala bi sadržavati u većim potezima opis čovječjega tijela, najznamenitije pouke za čuvanje zdravlja i najglavnije upute kako valja pomoći onima, koji naglo nastradaju. Svakako bi dobro bilo, da sastavljači novih čitanaka dadu pregledati ovaj odsjek vještomu jednome liječniku.

4. Odsjek: štiva za obuku u prirodoslovlju.

Ovaj bi odsjek imao biti sastavljen tako, da djeca uzmognu na temelju popularnog opisivanja važnih pojava u naravi, najznamenitijih sprava, strojeva i ostalih novovjekih izuma upoznati s najjednostavnijim fizikalnim i kemičkim pojavama. Cijeli bi odsjek morao sastojati od tridesetak štiva, koja bi se po momem mnijenju imala obrađivati samo u šestoj školskoj godini.

5. Odsjek: štiva za zemljopisnu obuku.

Ovaj bi odsjek morao imati dva dijela i to prvi dio za petu, a drugi dio za šestu školsku godinu. U prvom bi dijelu imala biti potanje opisana Austro-Ugarska monarhija, a većim potezima ostale države Evrope, tako, da budu svi ti opisi skupno sačinjavali zemljopisnu sliku Evrope. Drugi pako dio morao bi sadržavati razdiobu kopna i mora na našoj zemlji, površni opis Azije, Afrike, Amerike i Australije, te najvažnije nauke o našoj zemlji kao nebeskom tijelu. Na koncu čitanke morao bi se dodati zemljovid Evrope i zemaljskih polutaka.

6. Odsjek: štiva za obuku u povijesti.

I ovaj bi odsjek morao imati dva dijela. Prvi dio, za petu školsku godinu, morao bi sastojati od tridesetak povjesnih slika iz povijesti Austro-Ugarske monarhije i njezinih susjednih država, s kojima je u važnim zgodama dolazila u dodir, tako da budu sve te slike osobitim obzirom na naš narod sačinjivale površni pregled povijesti Austro-Ugarske monarhije. Drugi pako dio, za šestu školsku godinu, sastojati bi morao od tridesetak slika iz opće povijesti staroga, srednjega i novoga vijeka. Osim toga morao bi ovaj odsjek

sadržavati najglavnije o austrijskom ustavu i najpotrebitije o dužnostima i pravima državljana.

7. Odsjek. Posljednji odsjek ove čitanke sastojati bi morao od dvadesetak crtica iz gospodarstva i poljodjelstva za obuku u opetovnicama.

Obrazloživ evo kako si ja predstavljam, da bi imale biti sastavljene naše nove čitanke, postaviti ću slavnoj skupštini slijedeća pitanja na raspravu i niže navedeni prijedlog na prihvati.

Pitanja.

1. Je li uopće potrebno, da se za hrvatske pučke škole u Istri sastave nove čitanke?

Ako je potrebno, da se sastave nove čitanke:

2. Imaju li one sadržavati samo učevno gradivo za čitanje u pravom smislu riječi ili također učevno gradivo za obuku u stvarnim predmetima?

3. Je li je dostatno ili premalo, da se za naše pučke škole sastave četiri čitanke i to ovako podijeljene: 1. početnica i čitanka za prvu školsku godinu; 2. čitanka za 2. i 3. škol. god.; 3. čitanka za 4. škol. godinu; 4. čitanka za 5. i 6. škol. god.?

Ako se prihvati ova razdioba:

4. Ima li se u čitanci za 2. i 3. škol. god. i u čitanci za 5. i 6. šk. godinu podijeliti svaki odsjek u dva dijela, naime u jedan dio za odnosnu nižu i jedan dio za odnosnu višu škol. godinu?

5. Imaju li se nove čitanke obzirom na sadržaj sastaviti u smislu naputaka sadržanih u ovom mojem izvješću?

Prijedlog.

Današnja glavna skupština neka zaključi, da se moje izvješće o čitankama za hrv. pučke škole u Istri sa svim odnosnim stvorenim zaključcima dostavi c. kr. zemaljskomu školskomu vijeću molbom, da ih isto priopći odboru za sastav novih čitanaka, ako taj odbor jur opstoji, a ako takov odbor još ne opstoji, da se zauzme, da se čim skorije sastavi ili pako da povjeri skrb za sastav novih čitanaka odboru našega društva i u tu svrhu priopći mu eventualne svoje naputke.

U stalnoj nadi, da će se današnjom našom raspravom pospješiti izdanje toli nužnih novih čitanaka za naše pučke škole završujem ovo moje izvješće.

O p a t i j a, dne 29. lipnja 1910.

Aug. Rajčić.
učitelj.

Nakon rasprave o pročitanoj predstojećem izvješću stvara glavna skupština slijedeće zaključke i prihvaća po referentu postavljeni prijedlog.

Z a k l j u č i.

1. Neophodno je potrebno, da se za hrvatske pučke škole u Istri sa-

stave nove čitanke, koje će odgovarati svim potrebama i zahtjevima, što ih današnja pučka škola iziskuje.

2. Nove sastavit se imajuće čitanke neka, osim gradiva za čitanje u pravom smislu riječi, sadržavaju i učevno gradivo za stvarne predmete, pošto naše učevne osnove porabu posebnih udžbenika za realije dozvoljavaju samo u šestom razredu šesterorazrednih pučkih škola, a inače propisuju, da se stvarni predmeti obrađuju »»upotrebljavajuć shodna štiva iz čitanke.«»

3. Za hrvatske pučke škole u Istri neka se sastave četiri čitanke, i to ovako podijeljene:

1. početnica i čitanka za 1. školsku godinu;
2. čitanka za 2. i 3. školsku godinu;
3. čitanka za 4. školsku godinu;
4. čitanka za petu i šestu školsku godinu.
4. U drugoj čitanci za 2. i 3. školsku godinu i u četvrtoj čitanci za 5. i 6. školsku godinu neka se svaki odsjek podijeli u dva dijela, naime u jedan dio za odnosnu nižu i u jedan dio za odnosnu višu školsku godinu.

5. Odnosno na sadržaj neka se nove čitanke sastave u smislu navoda i naputaka sadržanih u pročitanoj izvješću.

6. Sastavljači novih čitanaka neka povijesne slike sastave osobitim obzirom na Hrvate i Slovene uopće.

7. Najobičnije riječi, što ih narod u Istri krivo naglašuje neka se u novim čitankama označe naglaskom.

P r i j e d l o g.

Društveno predsjedništvo neka podastre c. kr. zemaljskomu školskomu vijeću izvješće Augustina Rajčića o novim čitankama i sve zaključke stvorene o predmetu na društvenoj godišnjoj glavnoj skupštini održavanoj u Trstu 20. srpnja 1910. molbom, da ih isto Vijeće priopći odboru za sastav novih čitanaka, ako taj odbor jur opstoji, a ako još ne opstoji, da se zauzme, da se čim skorije sastavi ili pako da povjeri sastav novih čitanaka odboru našega društva i u tom slučaju priopći mu eventualne svoje naputke.

Povijest školstva u austrijskom Primorju.

ANTUN vitez KLODIČ-SABLADOSKI.

(Nastavak.)

Istra.

Uslijed organizacionog statuta za primorsku c. kr. učiteljsku školu u Kopru, objavljenog spomenutom jur naredbom od 10. srpnja 1875. br. 7252, poučavalo se skupno nastavnim jezikom njemačkim đake svih triju

odjela (hrv., slov. i tal.) slijedeće predmete: 1. njemački jezik, 2. pedagogiju, 3. poljodjelstvo, 4 vještine (lijepopis, risanje, guslanje, pjevanje i gimnastiku). Njemačkim nastavnim jezikom poučavalo se skupno prirodopis i fizika u II., III. i IV. tečaju, zemljopis, povijest, aritmetika i geometrijsko oblikoslovlje samo u IV. tečaju.

Vjeronauk i hrvatski jezik (odnosno slovenski i talijanski) poučavali su se u svim tečajevima hrvatskim (odnosno slovenskim i talijanskim) nastavnim jezikom, povijest, zemljopis, aritmetika i geometrijsko oblikoslovlje u I., II. i III. tečaju, prirodopis i fizika samo u I. tečaju.

Ova organizacija bitno se je promijenila ministarskom naredbom od 8. listopada 1885. br. 15.496. i to ovako:

a) Broj nastavnih sati za njemački jezik povećao se za jedan sat u I. i IV. tečaju.

b) Vjeronauk, nastavni jezik odnosno sekcije, matematika i geometrijsko oblikoslovlje, prirodopis i fizika imali se poučavati u svim tečajima jezikom odnosno sekcije, a zemljopis, prirodopis i povijest u I., II. i III. tečaju.

c) Njemački, pedagogija, poljodjelstvo i vještine, naime lijepopis prostoručno risanje, opća nauka o glazbi i pjevanje, guslanje, glasoviranje, orguljanje i gimnastika imaju se poučavati skupno njemačkim nastavnim jezikom u svakom tečaju.

d) U IV. tečaju ima se zemljopis i austrijska povijest također poučavati skupno njemačkim nastavnim jezikom.

e) Sa austrijskom poviješću u IV. tečaju počeo će se što prije netom se uzme specijalnu metodiku povijesti i netom se ponove za pučku školu najznamenitije partije iz povijesti staroga vijeka. Kod nastave austrijske povijesti može se zgrabiti naime i u jur obravnavano gradivo iz opće povijesti; veći će dio nastavnog vremena za povijest spasti tako na austrijsku povijest.

Napokon odredi c. kr. ministarstvo za bogoštovlje i nastavu naredbom od 16. kolovoza 1894. br. 18.663 obzirom na zemljopis i povijest, da se u I. tečaju ima obravnati stara povijest do propasti prvog rimskog carstva, u II. tečaju povijest srednjega vijeka i nove dobe do westfalskoga mira, u III. tečaju do god. 1815., a na to će se nadovezati sustavno opetovanje, u IV. tečaju austrijska povijest po Hannakovoj Vaterlandskunde.

Zemljopisno gradivo ima se iscrpsti u I. II. i III. tečaju i opetovati, a u IV. tečaju uzimat će se geografija Austrije u pogledu hidrografskom, etnografskom i statističkom, njemačkim nastavnim jezikom.

Organizacija zavoda od godine 1875. nije zadovoljavala talijanske zastupnike Istre; oni podigoše agitaciju proti opstanku zavoda, a ta agitacija nije mogla ostati bez uspjeha obzirom na polazak zavoda. Tekar nakon reorganizacije zavoda god. 1885., a osobito god. 1894. podigne se broj talijan-

skih đaka, da ih je godine 1898. bilo 58, dočim je u slovenskoj sekciji broj đaka ostao prilično konstantan (49—50), a u hrvatskom odjelu, za koji pripravljaše samo pripravnica u Kastvu pitomce, nije broj đaka nikada postigao visinu, koja bi odgovarala potrebama (13—23). Od god. 1875. 6. izobrazio je zavod 808 talijanskih, 1037 slovenskih i 378 hrvatskih pitomaca, od kojih bje iz Istre osjekom 10¹/₂₃ Talijana, 2²⁰/₂₃ Slovenaca i 15¹/₂₃ Hrvata, iz grada Kopra 2¹³/₂₃ Talijana i 1⁶/₂₃ Slovenaca — broj, koji nije nikako odgovarao potrebama zemlje.

Mora se još napomenuti, da je pitomce iz Istre vukla na zavod samo nada na štipendije.

(Slijedi.)

Kotarska učiteljska konferenca u Voloskom.

Hrv.-slov. učiteljstvo voloskoga kotara obdržavalo je dne 20. i 21. lipnja 1910. u velikoj dvorani »Narodnog doma« u Voloskom kotarsku učiteljsku konferencu, kojoj je pod predsjedništvom c. kr. kotarskoga školskoga nadzornika gosp. Dragutina Pribila prisustvovalo 70 učiteljskih osoba.

Kao gostovi posjetili su konferencu gg. Dr. Andrija Stanger, prof Ivan Rabar, prof. Ivan Ivančić, Viktor Car-Emin i kandidati 3. i 4. tečaja učiteljske škole u Kastvu.

Dnevni red bio je obilat sa lijepim zadaćama, koje su pojedini referenti valjano riješili, pa su slijedile živahne debate i stvoreni važni zaključci, koji će sjegurno uroditi dobrim plodom.

Donašamo u kratko zaključke te zanimive konference, dočim izvješće gospodina c. kr. kotarskoga školskoga nadzornika iznijet ćemo zbog njegove zanimivosti skoro u cijelosti, da se mogu njim okoristiti i drugi učitelji širom naše Istre.

I. točka dnevnoga reda: Izbor dvaju zapisničara.

Na prijedlog nadučitelja Augusta Rajčića bjehu izabrani zapisničarima Olga Širola i Niko Matejčić.

II. točka dnevnoga reda: Priopćenja predsjednika.

Predsjednik c. kr. kotarski školski nadzornik Dragutin Pribil pozdravi skupštinare i izvjesti kako slijedi:

Slavna skupštino!

Otvarajuć ovogodišnju kotarsku konferencu, pozdravljam srdačno sve nadošle njezine članove.

U prvom redu pozdravljam veleučeni profesorski zbor c. kr. učiteljišta u Kastvu, koji će svojom prisutnošću osigurati našem vijećanju stvarnost i uspješnost.

Pozdravljam gospođe i gospođice kolegice, koje će se ovdje s nama natjecati u radu za ljubljenu narodnu školu.

Pozdravljam svesrdno Vas, drugovi moji, učitelji naroda! Došli ste amo iz udaljenih krajeva, iz više manje zabitnih sela, gdje vam teče život pun pregaranja, teških briga i nevolja, gdje vama minu danci puni tihe slave danas u velikoj masi još nepripoznatog, ali istinitog junaštva u boju za prosvjetu naroda našeg. Došli ste ovamo služeći i ovdje uzvišenomu cilju mukotrpnog života svog; oživiti hoćete duh svoj, napojiti srce svoje novim žarom, očvrstiti hoćete volju svoju, da Vam ne klone u radu, čiji plodovi ne dozrijevaju za Vas, ali će ih harna budućnost ipak pripisati Vama. Kultura naroda je taj plod, s njome i naroda našeg sreća.

Uzvišenom tom cilju posvećena su i ova dva danka, što ćemo ih skupa proživjeti. Ne dvojim, da je svatko od nas osvjedočen o zamašaju skupnih naših vijećanja. Zato sam stalan, da će svatko doprinijeti e bi ova dva dana urodila po naš rad u školi i među narodom bogatim plodom, da će ovdje svatko postupati po geslu: ne za osobu već za stvar, po geslu, koje će i meni lebditi pred očima. Ravnajući se tim geslom ne ćemo učiniti nikome krivo i shvaćati ćemo primjedbe ma od koje god strane došle kao stvarne, nipošto osobne opaske. Osobnostima ovdje nema mjesta, svaka kritika leti na predmet, na ideje, ne na nosioca ideja. — Samo tako ćemo osigurati ovoj brojnoj skupštini skladnost, srdačno jedinstvo i bratsku ljubav. Neka harmoniju naših srdaca ne pomuti nijedan neskladan ton, već neka čitava nosi na sebi biljeg najljepše, najodanije kolegijalnosti. — U to ime vas, članovi prve učiteljske skupštine kotara Volosko, kojom mi je čast upravljati, još jednom srdačno pozdravljam, kličući našem zajedničkomu radu: bilo sretno, Vama na čast, školi i narodu našem u korist!

Gospodo moja! Prva današnja dužnost mi je upozoriti Vas na veliko slavlje, koje će slaviti srca svih vjernih Austrijanaca, dne 18. kolovoza tek. godine. Njegovo Veličanstvo, premilostivi naš car Franjo Josip I., navršit će osamdesetu godinu blagoslovljenog života svog. Milijuni srdaca prekipjet će na taj dan najčišćeg oduševljenja, najveće odanosti i ljubavi napram tom miljeniku svevišnjeg, napram osretitelju svojih naroda. Osobito učiteljima bit će taj danak svet, ta da smo mogli prošle godine slaviti četrdesetgodišnjicu državnog školskog zakona, zahvaliti se imamo milosti našega velikog cara, koji je otvorio vrata prosvjeti u slavne gradove, kao i u najzabitnija sela, ustanoviv modernu austrijsku opću pučku školu. — Osjećaji našeg srca u tom svečanom momentu ne dadu se izraziti slovima, to se daje jedino ćutiti. I ta naša čuvstva u srcu svakog nas ozvanjaju u vrućoj molitvi: Bože svemogući živi, čuvaj predobri Bože cara našeg Franju Josipa I. Živio, živio, živio! (Dvoranom zaori trokratni »Živio!«).

Prelazim na svoje izvješće o stanju i razvitku navodnog školstva u kotaru.

Svih javnih pučkih škola u kotaru ima 34, od ovih su dvije pomoćne. Jednorazrednica ima 16, dvorazrednica 10, trorazrednica 3, četverorazrednica 3, peterorazrednica 1; šest postepenih razreda ima privremeno hrv. pučka škola u Opatiji. Ispostava ima jedna kao i ekskurendnih postaja. Svih razreda ima danas 70. Dječja škola je jedna, djevojačka 1, sve druge su mješovite. Cijelodnevnu obuku ima 8 škola, poludnevnu 23, djelomice cijelodjelomice poludnevnu obuku imaju 3 škole. Hrvatskih škola je 19, slovenskih 12, talijanskih 3. U kotaru opstojе 2 njemačke i 3 hrvatske privatne ili sukromne škole.

Istaknuti moram, da treba ustrojiti još mnogo škola, a opstojеće većim dijelom raširiti. — Gdje ima više djece nego ih zakon predviđa za jedan razred, tamo neka se odmah zamoli za pomoćnu silu za vrijeme, dok ne bude provedeno zakonito proširenje pučke škole.

Veći dio škola ima poludnevnu obuku. I to stanje ne odgovara više današnjoj dobi. Mislim, da će se morati nadomješćivati poludnevna obuka po selima neprekinutom prijednevnom obukom i to svuda, gdje je to iole moguće.

Hrvatski jezik poučava se u 1 školi kao neobvezatan predmet. Talijanski jezik obučava se u 4 školama obvezatno, u 1 neobvezatno. Njemački jezik je u 5 škola obvezatni, u 7 neobvezatni predmet, 13 škola ima školske vrtove. 17 škola snabdjeveno je knjižnicama za učitelje, 27 škola onom za učenike. Samo 2 škole nemaju obuke u ženskom ručnom radu.

Golema je šteta, da nema svaka škola mjesta za gombanje. Za vrt i gombalište treba skrbiti odmah na početku škole, kasnije se općine veoma rado oglušе napram zahtjevima.

Za obuku upotrebljava se u 34 zgradama 66 osoba. Na žalost naše školske zgrade ne odgovaraju higijenskim propisima. Najgore je u tom pogledu u općini Materija. — No poznato Vam je, koliko li treba boja, dok se dođe do nove školske zgrade. Zato molim gospodu kolege ustrpljenja. Volja je dobra, polagano će biti svakomu zlu kraj. Ali ni Rim se nije sagradio za jedan dan.

Koliko se je moglo doznati, ima u ovom kotaru 7944 u školskoj se dobi nalazeće djece. Od ovih polazi svakdanju javnu školu 6002, opetovne 802, u privatnim školama je 614 djece. Radi polaska viših škola bilo je oprošteno od polaska pučke škole 169 učenika. 35 djece nije polazilo školu radi teških tjelesnih i duševnih mana. Premda normalno razvito nije polazilo školu 292 djece.

U hrvatskim školama ima 4527 učenika, u slovenskim 1968, u talijanskim 380. Samo poludnevnu obuku polazi 4421 djece.

Polazak je slab. Znadem, da se školske globe ne utjeravaju redovito, jer zakon ne predviđa izdatnu pomoć porezne oblasti. Ali čudnovato je to, da

imaju dobri učitelji dobar, loši loš polazak. Dobro će biti svakako katkada posjetiti roditelje kod kuće, te ih sjetiti njihove dužnosti.

Svih učiteljskih sila u kotaru je 66, i to 46 učitelja i 20 učiteljica. Svjedodžbu osposobljenja ima sada 37 učitelja i 18 učiteljica; 7 učitelja ima samo svjedodžku zrelosti, kao i 2 učiteljice. Vjeroučitelja je 34. Ne definitivno popunjenih mjesta ima danas 20.

Školsko pokućstvo još je slabo po našim školama. Ima razreda bez odra (katedre). Klupe su većinom stare, ne higijenične. Ormari neka se drže svuda u redu, te neka se višeputa otvaraju radi vlage. Stolovi moraju biti čisti i ne puni knjiga i spisa. Školsku se ploču mora svake godine prebojadisati. Držati tu najvažniju školsku spravu u redu nije teško. Treba učenike naučiti, da pišu visoko koliko mogu i uvijek blizu lijevoga kraja. Svaki učenik prije nego otiđe od ploče, ju obriše i to najprije suhom krpom za kredu, onda vlažnom ili spužvom, konačno opet suhom krpom. Tako će biti ploča uvijek crna, a ne umazana. Školske podove treba oprati barem četiri puta na godinu, izmesti pak svaki dan uz otvorene prozore. U jutro se obriše prah sa klupa i stola; više puta treba očistiti i naučna sredstva i stijene. Prozore treba od vremena do vremena umiti. Školska soba sa svim što je u njoj mora uzgajati dijete na čistoću. U hodnicima ne smiju stati raznovrsne sprave, kao u starinara. Lijepo bi bilo, da su hodnici ukrašeni slikama i pedagoškim napisima. Prostor pred školom pobuđivati bi morao estetska čuvstva.

Učevna sredstva moraju se lijepo čuvati. U to ime morala bi svaka škola imati malu sobu. Zemljovidi, koji vise uvijek po stijenama, brzo će se pokvariti. Slike za zornu obuku, koje vise uvijek na stijeni, izgubit će na zanimivosti. — Našim školama fali još mnogo naučnih sredstava, pak ću poduzeti jednu akciju, da tomu zlu doskočim.

Uredne spise držati je u najljepšem redu. Čistoća je i tu prva stvar, da se ne gadi čovjeku uzeti ih u ruke. Spise, koji se upotrebljavaju svaki dan, treba ukoričiti, da se ne zgužvaju. U svim spisima budi pismo što ljepše, jer iz urednih spisa najljepše upoznaš učiteljev značaj. — Razrednice moraju se točno ispunjavati obzirom na nadnevak rođenja učenika. U tjedniku ne zadošćivaju samo fraze kao »opetovanje«, »kao prošli tjedan« i t. d. Valja točno iznesti sve, što se je uzelo, da se dobije pravu sliku o nastavi.

U nekojim se školama ne dijele školske obavijesti. To je protiv propisa i teške bi posljedice mogle zadesiti učitelja, koji bi u tom pogledu jošte griješio. Upotrebljavati moraju se isključivo tiskanice s orlom. Nijedan učitelj nije dužan držati »školsku maticu« bez oštete. Ako ju pak držite, neka bude vođena točno.

U poslovnom zapisniku ne smije biti bijelih lica, t. j. akte valja riješiti bezodvlačno. Kad znademo, da se spis mora riješiti, učinimo to brzo, da ne

ćutimo na sebi moralnog pritiska neispunjene dužnosti. (Sada u kratko rastumači, kako se riješavaju razni spisi.)

Među aktima važne su osobito normalije. (Tumači što su i kako ih valja urediti.)

Propisan je popis normalija, t. j. spis, koji će olakšati traženje raznih odredbi i tumačenje istih novim učiteljima. Propisan je nadalje iskaz knjiga za siromahe, inventar, katalog biblijoteke. Knjige za učenike i one za učitelje ne smiju biti bilježene u istom katalogu. — O školskoj ćemo kronici raspravljati kasnije.

Pamtiti je, da § 136 definit. školskog i nastavnog reda propisuje, da moraju u slučaju potrebe pomagati upravitelju kod urednih spisa svi učitelji, a da je s druge strane za točno ispunjivanje razrednica i ćednika odgovoran nadućitelj.

(Slijedi.)

Opaska uredn.: Nismo ispravljali jezika.

† Ivan vitez Trnski.

Priopćio prof. Dr. KEVIĆ.

Godine 1810. rodio se u Gornjoj Iliriji prvi ilirski pjesnik, a godine 1910. preminu u Donjoj Iliriji posljednji ilirski pjesnik. I tako nekim kobnim, regbi, slučajem u isto doba, iste godine slavi hrvatski narod stogodišnjicu rođenja Stanka Vraza i oplakuje smrt Ivana Trnskoga, tih dvaju pjevidruga, dvaju buditelja i uskrisitelja narodne svijesti.

Prvi je umro poslije napornog svoga rada u cvijetu svoje mladosti, uprav u ono vrijeme, kad su ilirskoj ideji poslije njezine slavne apoteoze od god. 1848. bila polomljena krila, kad se mislilo, da su se izjalovile sanje rodoljubnih srdaca, da je rad od blizu dva decenija ututanj izgubljen, a drugi je u visokoj svojoj starosti doživio pomlaćenje i okrijepljenje divne one ilirske ideje, koja ne će nikad propasti; vidio je svoj i svojih davno već preminulih ilirskih drugova rad, kako je stostruko oplodio sve naše zemlje od Triglava do Balkana i od hladnoga Dunava do mutne Bojane.

Rijetko je naći ćovjeka, koji bi mogao takom utjehom i takim ponosom pogledati u proživjele svoje dane, kao što je to mogao naš Trnski. Nije šala vidjeti cijeli jedan, i to svoj žarko ljubljeni narod, kako vrluda bez svoje narodne svijesti, bez ikakve prosvjete, bez jedinstvenog jezika, bez savremene opće književnosti, bez ikakvih politićkih prava, odasvud isisavan i progonjen dapaće djelomice pod okrutnim osmanlijskim jarmom, vidjeti ga, rekoh, kako sada slobodan i duševno ujedinen sa svojom prosvjetom, sa svojom lijepom književnošću i umjetnošću stupa o bok prosvjetljenih evropskih naroda poslije tolikih teških kulturnih i politićkih borbâ, dapaće i krvavih ratovâ, djelotvorno

ga pratiti u njegovu brzom i s toga kraju još u povijesti neviđenom napretku i razvoju, a znati i osjećati, da je sve on, Trnski, to ne samo doživio i vidio, već sa svojim oduševljenim drugovima i potakao i pokrenuo i neumorno, samoprijegorno o tom snovao i radio! Zar onda poslije svega toga nije mogao u 91. godini plodonosnog svog života s pravom kazati: »Sad otpusti slugu svoga, Gospodine, jer su vidjele oči moje spasenje tvoje!«

* * *

Značajno je, da je Ivan Trnski, taj učitelj svoga naroda, bio sin pučkog učitelja. Rodio se Ivan god. 1819. na 1. svibnja u Rači, u sadašnjoj bjelovarskoj županiji. Budući je ostao već 1830. sirota bez oca, primiše ga u zagrebačko sirotište. Tu se tako odlikova naukom i bistrinom uma, da je svratio odmah na se opću pozornost, te nije čudo, što su ga još u sirotištu upoznali ilirski prvaci, kao Gaj i Rakovac, osobito otkako je već 1835., dakle u samom početku ilirskog pokreta, izašao u 14. broju »Danice« njegov kratki sastavak »Konj Kosciuskov«. Kao gimnazijalac u Zagrebu bio je on miljenik Vrazov i Gajev, koji su ga oduševljavali za ilirske ideje i davali mu čitati ilirske knjige, osobito »dubrovačke klasike«. On im je i pomagao ispravljajući članke za »Novine«, jer je već od kuće poznavao dobro narodni govor, budući bio rođeni štokavac. Njegova majka, dobra kršćanka, nukala ga, da joj prevede nekoliko crkvenih pjesama, koje su se kasnije i raširile po hrvatskim molitvenicima, a za darovita mladića bile su prvim kamenom kušnje za njegov potonji obilni prevađalački rad.

Svršivši gimnazijske nauke i dobivši potporu krajiške vlade ode u Grac, da se tamo izobrazu za upravnog činovnika u Krajini. Vraz ga je u Gracu lijepo preporučio svojim mladim prijateljima: Muršenu, Trstenjaku i Lovriću, s kojima se naš Ivan brzo upozna i sprijatelji. Osim svojih zvaničnih nauka bavio se naš Ivan i lijepom knjigom, čitajući i prevađajući pjesme Schillerove, Bürgerove, Grünove itd., polazeći marljivo biblioteke, slušajući na sveučilištu literaturu i estetiku. U praznicima bi putovao po svojoj domovini upoznavajući se s narodom i njegovim prvacima, kupeći narodno blago i propovijedajući ilirske ideje. Tako je već 1839. proputovao koljevku Hrvatsva, klasičnu Dalmaciju, gdje se upoznao s narodnim kolovođama: s Petranovićem, Kaznačićem i dr. a u Kotoru s pjesnikom »Gorskog Vijenca« Petrom II. Petrovićem Njegušem.

God. 1841. svrši svoje nauke u Gracu i povrati se u domovinu, i sad počinje njegov neprekidni zreli književni i domoljubni rad uz napore zvanične poslove. Najprije ga namjestiše za upravnog činovnika II. banske pukovnije u Petrinji. Iza kratkog djelovanja u Divuši premjestiše ga u jeseni god. 1842. u Glinu, gdje je slavni kasniji ban Josip Jelačić bio upravo imenovan pukovnikom I. banske pukovnije. Poznanstvo i srdačno drugovanje s Jelačićem bilo

je od velike važnosti za cijeli budući život i rad pjesnikov. Postavši Trnski poručnikom bi premješten u Vrginmost. Otalen ga već novi ban Jelačić god. 1848. pozove u Zagreb na bansku konferenciju, koja je bila sazvana, da izradi osnovne reforme za Krajinu. God. 1850. postade nadporučnikom, u kom ga svojstvu ban 1852. pozove u odsjek krajiške uprave u Zagreb. Od god. 1854. do 1858. nalazimo ga, gdje službuje kao pukovnijski upravni izvjestitelj u Glini, gdje je proveo najljepše dane u društvu svog pjesničkog druga i prijatelja Petra Preradovića. God. 1858. bi premješten u Mitrovicu, pa u Bijelu Crkvu gdje postade i kapetanom. Otalen ga pozvaše u Beč, gdje je fungirao kao izvjestitelj u povjerenstvu za izrađivanje zakonskih osnova i preinaka za Krajinu. Pod kraj god. 1860. dođe u Karlovac u svojstvu upravnog pukovnijskog izvjestitelja k slunjskoj pukovniji, gdje je 1863. dobio za zasluge red Franje Josipa. Bio je za to vrijeme aktuarom srpskog narodnoga kongresa, u čemu se tako odlikovao, da je bio počašćen redom željezne krune. Bivši god. 1865. izabran slunjskim zastupnikom za hrvatski sabor, u kom je bio imenovan bilježnikom i članom adresnog odbora, dođe u Zagreb, gdje je otada uz male prekide — od 1871. do 1872. bio je imenovan prvim velikim županom istom razvojačene bjelovarske županije — stanovao sve do konca svoga života služeći u raznim visokim svojstvima, a od god. 1885. uživajući zasluženi mir.

Da je u svojoj službi bio silno marljiv, tačan i savjestan, svjedoči ne samo njegova velika obljubljenost kod predpostavljenih, već i visoka odlikovanja, što su mu podijeljena. Tako je osim spomenutih dobio 1872. komturski red Franje Josipa. Nudili su mu i mjesto odjelnog savjetnika kod ugarsko-hrvatskog ministarstva domobranstva, a i velikog župana na Rijeci, ali nije htio ostaviti svog omiljelog Zagreba. Koliko je bio cijenjen, vidi se i iz toga, što je na prijedlog generala Gablenza bio dodijeljen carskoj pratnji, kad je naš car pohodio Krajinu. Tu se je kao tumač i izvjestitelj Trnski tako odlikovao, da ga je Njegovo Veličanstvo imenovalo izvan reda pukovnikom.

Kroz cijelo vrijeme svoje službe bio je Trnski ne samo dobar i valjan činovnik, već i pravi, značajni hrvatski rodoljub. Nije bio slijepo oruđe u ničijim rukama, svugdje mu je bila narodna čast i korist na prvom mjestu. Rađe se odrekao službe, nego li počinio što proti svojoj savjesti i proti svom narodu. Tako se odrekao i časti velikog bjelovarskog župana, što nije mogao proturati na izboru domoljubne narodne kandidate.

Moguće da ona osobita ljubav Trnskoga prama našoj Istri potječe i otalen, što se on baš na istarskom tlu u Jelšanima vjenčao god. 1850. na 7. srpnja odabranicom svog srca, Vilkom Lavrićevom, sestrom goričkog odvjetnika i slovenačkog rodoljuba dra. Lavrića, s kojom je Trnski izrodio devetero djece.

(Slijedi.)

Pravni odnošaji učiteljstva u Tirolskoj

(zakon od 7. junija 1910.)

Dne 7. junija 1910. bio je potvrđen novi školski zakon, koji uređuje pravne odnošaje učiteljstva u Tirolskoj. Vadimo iz toga zakona slijedeće:

U Tirolskoj dijeli zakon glede učiteljskih beriva gradove i mjesta na četiri kategorije. U prvu kategoriju su ubrojili gradove Inomost s Höttingom i s Mühlau, Bozen s Griesom, Zwölfmalgreien, Meran s Maisom, Rovereto i Trident. U drugu kategoriju spada 19 mjesta, u treću 60, a u četvrtu ostala mjesta.

Beriva se ne obaziru na to, da li je učiteljska osoba privremeno ili stalno namještena, nego samo na to, ima li ispit zrelosti ili osposobljenja. Niti petgodišnjih doplataka nema u Tirolskoj, nego se učiteljstvu povisuju beriva svake četiri godine počam od ispita osposobljenja.

U mirovinu uračunavaju se dvije godine pred ispitom osposobljenja i sve godine nakon toga ispita.

Učitelji sviju kategorija s ispitom zrelosti imadu 600 K plaće (Gehalt); osim toga primaju učitelji I. kategorije doplatak (Zulage) 600 K, oni II. kategorije 450 K, III. kat. 350 K, a IV. kat 250 K.

Učiteljice s ispitom zrelosti imadu samo 75%.

Učitelji sviju kategorija s ispitom osposobljenja imadu prve 4 godine po tome ispitu 800 K plaće; osim toga primaju učitelji I. kategorije 800 K doplatka, II. kat. 600 K, III. kat. 400 K, a IV. kat. 300 K. Svake daljne 4 godine povisuje im se plaća (Gehalt) u svim kategorijama za 100 K i to 8 puta, a za tim im ona ostane nepromijenjena; osim plaće povisuje im se i doplatak (Zulage) i to učiteljima I. kategorije za prva 4 četverogodišta po 100 K, a za daljna 4 četverogodišta po 200 K, onima II. kat. prvih 5 četverogodišta po 100 K, a daljna 3 četverogodišta po 200 K, III. kat. prvih 6 četverogodišta po 100 K, a 2 daljna po 200 K i IV. kat. 7 prvih četverogodišta po 100 K, a zadnji 200 K.

Učitelji niže kategorije ne mogu stupiti u višu, ako ne dođu na mjesto više kategorije.

Učitelji prije ispita osposobljenja imadu najveću plaću 1200 K (I. kat.) a najmanju 850 K (IV. kat.). Nakon ispita osposobljenja imadu najveću plaću prve 4 godine službe 1600 K (I. kat.) a najmanju 1100 K (IV. kat.). Nakon 32 godine službe postignu plaću od 3600 K (I. kat.) odnosno 2800 K (IV. kat.).

Učiteljice imadu 75%.

Doplatak za upravu škole iznaša za jedan razred 50 K, a za svaki daljni razred 25 K.

Učiteljima pripada stan u naravi sastojeći se od najmanje triju soba, a učiteljicama od najmanje dviju soba s nuzgrednim lokalima.

Nema li stana u naravi, onda dobivaju učitelji I. kat. stanarine 500 K, a učiteljice 250 K; učitelji II. kat. 400 K, a učiteljice 200 K; učitelji III. kat. 300 K, a učiteljice 150 K i učitelji IV. kat. 200 ili 150 K, a učiteljice 120 ili 90 K.

S istim datumom izdan je zakon o osnivanju, uzdržavanju i o polasku javnih općih pučkih i građanskih škola.

Za učiteljske plaće doprinosi zemaljski školski fond, općine i takozvani »Gebietsschulfond«.

Nakon 12 godina života imaju se po mogućnosti djevojčice na četvero- ili višerazrednim školama posebice podučavati, a na šesterorazrednim školama moraju se odijeljeno podučavati.

Učenici mjesta I. i II. kat. plaćaju semestralno 3 K, a ona III. i IV. kat. 2 K školarine. Školarinu plaćaju roditelji najviše za troje svoje djece, a polazi li im u školu više od troje djece, ne plaćaju za ove ništa.

Školske globe se upotrebljavaju za nabavu učila i knjiga za školske knjižnice.

Kukavičja jaja.

Istarski Hrvati, na oprez!

Često sam puta sam sebe pitao, kako je to da nas prejasna republika mletačka nije potalijanila, tã njezin krilati lav bijaše svoju šapu protegnuo na veći dio Istre za dugi vijek?

Odgovor sam dobio: Mletačkoj Signoriji stalo je do toga da naš kmet ostane kmet, da za gospodu rabota, a inače nek govori kako hoće. Da ga Serenissima nauči talijanski jezik, trebalo bi bilo škola za puk, ali to sredstvo činilo joj se preopasno: nije prosvjetljivala svojih tal. kmetova, kamo l' da naše! Kmet bi dignuo glavu, a gospodi je trebalo da ju skučuje do zemlje, što ju za gospodu morao natapati krvavim znojem. U drugu ruku nijesu nobili prejasne republike niti općili s prezrenim našim kmetom, talijanski puk ga mrzio i tako ti ostane naš kmet našim.

Mali Korzikanc zakrenu krilatomu lavu vratom poput Samsona i Istra pred stotinu godina spade pod vlast dvoglavoga austrijskog orla. No i nadalje je u Istri sva upravna vlast nad pokrajinom bila u rukama istar. Talijana, a oni su znali upravljati zemljom po tradicijama nekadanje »Kraljice mora«, brižljivo su čuvali kamene lavove, da se kod ljudi ne izgubi spomen na Veneciju, promišljeno su zanemarivali prosvjetu puka svoga i našega da uzmognu i nadalje živjeti od kmetskih žuljeva.

No iza sedamdesetih godinâ, iza državn. školskoga zakona (14. V. 1869.) morala su i tal. gospoda početi otvarati škole za puk, ako im se i nije dalo. Dakako da su najprije pomislili na svoj tal. puk, a naš puk su odsudili na duševno i tjelesno robovanje.

Ali dobrome Bogu smili se robovanje naše, pa nam posla muževe, da izvedu puk naš iz tmine neznanstva. I naš puk, potaknut tim muževima želio si prosvjete, škole, pa stao vikati: »Dajte nam školâ!« Teško je gospodi bilo. »A tko će nam pure pasti«, usklikne u saboru još pred par godina vođa Talijana, »tko će kopati, ako budu svi studirali«, govorahu po našim selima talijanska gospoda i odvrćahu tako puk od škola.

No nijesu uspjeli svagdje: trebalo je dati i Hrvatima po koju školu.

Ali da spase što se spasit dade, gospoda snesoše u hrvatske pučke škole kukavičje jaje t. j. talijanski nastavni jezik uz hrvatski. Gospoda su dobro mislila na budućnost: iz onog podmetnutog jajeta izvalit će se de jure vremenom proždrljivi kukavičić, naime posebna talijanska škola, koja će paralizirati rad hrvatske škole i stvarati malo po malo Talijane iz Hrvata i — — Bog si ga znao, ne će li onda jednom ovi janjičari uskrisiti krilatoga lava.

A kako su ta jaja snesli u naše škole?

Evo bilo je ovako.

Prvi korak za otvorenje škole jest komisija na licu mjesta. Ta komisija ili naši povjerenstvo ima glavnu zadaću da pita ljude, u kojem jeziku hoće da im bude škola. Ne bi toga trebalo, jer zakon kaže, da mora biti škola u onom jeziku, koji govori onaj puk, gdje će se zidati škola. Oblasti znadu dobro, da se u selu X govori hrvatski, dakle po svetom slovu zakona mora biti škola hrvatska. U selu Y govore ljudi talijanski, ergo će imati školu talijansku. U gradu Z govore ljudi nekoji talijanski, a nekoji hrvatski; za Talijane će se osnovati tal., a za Hrvate hrvatska škola. Da ljudi Hrvati u kojem selu odgovore komisiji. Mi ćemo kinesku školu, zar bi to komisija uzela u obzir? Ne bi, kako ni ne smije, ako oni ljudi kažu, da će talijansku (jer škola mora biti po zakonu i naravi u materinskom jeziku djece). Ipak ono prvo ne uzme u obzir, a ono drugo (naime talijansku školu) zabilježi debelim slovima u zapisnik.

Ma da l' se to događa!?!

Jest, borami! Pred par dana reklo cijelo selo povjerenstvu: »Mi smo svi do jednoga Hrvati, ali ćemo školu talijansku« — i dobit će ju usprkos svetom slovu zakona, naravi i morala.

Jedan svršeni učiteljski kandidat rekô je na glavnoj skupštini »Hrv. učit. društva za Istru« dne 20. VII. u Trstu, neka se učiteljstvo pača u veliku politiku, našto mu odvrćamo, da to nije naš posao, nego naših političkih vođa, ali ja ih ipak molim te naše vođe, neka za čas puste veliku politiku s vida, pa nek svrnu svoj pogled na ove »male stvarčice«, na pučke škole.

Zalutao sam. Htio sam odgovoriti na pitanje, kako Talijani snesu kuvavičja jaja u naše škole, pa sam zastranio. Molim oprostjenja! Evo me pri stvari.

Komisija za ustanovljenje škole došla u selo. Sakupilo se selo ko na svetac.

»Došli smo, ljudi, radi škole.«

»Hvala Bogu!«

»Hoćete li školu?«

»A ma kako ne bi! Želimo ju ko ozebao sunce.«

»Kakvu školu hoćete?«

»Bog vas vidio, zar mi znamo? Za to ste Vi postavljeni.«

I komisija odluči školu s hrv. i tal. nastavnim jezikom.

Drugom zgodom pita komisija:

— Kakvu školu hoćete?

— Našu, glasi odgovor.

— Kako vi govorite?

— Kako čujete slovinski, hrvatski.

— Dakle hoćete hrvatsku školu?

— Da!

No sad se digne iz puka jedan jedini krnjel seoski i reče: »A kamo ću ja moju djecu u školu slati? zar u hrvatsku? Ne ću. Neka bude škola talijanska.«

I komisija odluči školu s hrv. i tal. nastavnim jezikom.

U trećem selu izrekli se svi roditelji za hrv. školu. Komisija šuti i ide na čašu vina i komadićak mesa a kmet za motikom. — Do par dana stigne iz onog sela na oblasti molba, potpisana od dvojice-trojice za školu s talij. nastavnim jezikom. Odluči se paralelka.

U jednom selu svi govorili hrvatski, samo u jednoj jedinjoj se govorilo talijanski. Ljudi su komisiji rekli, da će talijansku školu. Bili su tako naučeni da kažu. Kot. nadzornik ne da, jer bi to bilo proti zakonu, buduć škola mora imati za nastavni jezik materinski jezik djece. Ovaj put je pobijedila pravednost i zakon: škola hrvatska bi osnovana. Došao učitelj — a nije bio samo slučaj što je bio talijanaš. Kroz cijelu godinu javljao je izostatke djece iz škole i navađao uzrok, da djeca ne će u hrv. školu; kad bi bila škola talijanska, bilo bi drukčije. Međutim poučavao učitelj par djece seoskih poglavica u tal. jeziku, a drugo vrijeme je šetao. Došla bi i druga djeca, ali se za nju nije skrbio. Dođe na inspekciju kot. nadzornik. U školi našao ono par djece, koja su tal. nešto naučila, a drugu djecu je učitelj sakrio u šumicu pod školom. Nadzornik obećao da će opet doći. Sad se nastojalo prestrašiti nadzornika s napadajima, jer je tobože partajičan (bio je Hrvat). Molbe za tal. školu uče-

stale, učitelj se šetao — — i teda negda određena bi nova komisija, koja će od kuće do kuće, da čuje kako ljudi govore. Selo je za to doznalo, pa se pripravilo. Zapovjedilo je dvjema ženama, koja su znale dvije tri talij. riječi da će pred komisijom šuljati se iz kuće u kuću i biti majke u svim kućama; i par dječaka, koje je učitelj međutim naučio nešto tal., imala su zastupati svu djecu u selu. Za svaki slučaj morale su i druge žene naučiti nekoliko fraza u tal. jeziku. I komisija stupi u prvu kuću. »Dobar dan! Hvaljen Isus!« a iz kuće odjekne »bujorno«. Jedan će od komisije: »Kako govorite doma?« »Njente per slavo šjor«, bi odgovor. »Parlate la lingua italiana?« — Tutto per taljansko šjor. »A djeca?« pita komisija. (Bila su sakrita). Tobožnja majka zove: »Matić, dove ti že pasja vira!« Matiće dotrči. Nadzornik ga nagovori hrv., ali Matiće, ko da je s neba pao. Pitaju ga talijanski. Aha! Sad da ga čuješ! Nije šala, Matiće govori tal. Komisija se smije i ide u drugu kuću, a pred njom ista Luca šulja se. Da je ne poznadu, ne kaže se cijela, nego omotanu maramiom glavu naklanja preko naslona i govori dakako talijanski. Komisija ode u još jednu kuću i uvjeri se, da djeca i majke govore talijanski. Do 15 dana dođe dekret da je škola paralelka i ljudi slobodni da upišu djecu u koji im drago odio. . . .

Sada da vidimo, kako se je iz kukavičjeg jajeta (iz tal. jezika u hrv. školama) izvalila kukavica t. j. posebna talijanska škola u čisto ili gotovo čisto hrvatskom selu.

Na paralelke namještalo se, a namješta i danas hrvat. učitelje, jer oni nešto znadu tal. i lako nauče.

Ubogi ti hrv. učitelji jaukahu: Što ću poučavati u tal. odjelu i kako, kad me djeca ne razumiju! A oblasti odgovaraju: »Ne smetaj! Pusti nas na miru! Čini što možeš!« (Ne službeno govore: Ala su glupi ovi pučki učitelji). Dođe na inspekciju talijanski nadzornik točno svake godine (hrv. ne mogu doći, jer ne dospiju, a čemu i bi, kad je paralelka škola samo za nuždu, nema ni nastavnoga plana), uvjeri se da djeca malo znadu pa to reče učitelju. Učitelj mu kaže prave uzroke, ali nadzornik stisne s ramenima, ode i referira:

»Trebalo za onu školu drugog učitelja, sadašnji ne zna dobro talijanski.«

»Drugog učitelja?! Otkle, bolan!? Pošalji tamo talijanskog učitelja, pa kako će poučavati u hrvatskom odjelu, kad ne zna ni a hrvatski.«

Drugog izlaza nema, nego da se škola po narodnosti razdijeli. Paralelka je nesmisao a i tal. članovi to vele, oni isti, koji su paralelku zagovarali prije. C. kr. pokr. šk. vijeće zaključilo razdijeljenje: i tako ti, dragoviću moj, u čisto hrvatskom selu talijanska škola. Za broj učenika nema straha. Sirotinje svuda: daj mu knjigu, tablicu, daj mu cipelice za zimu, odjelce za vazam; za to priskoči u pomoć Lega, općina. Naši nekoji ljudi nemaju skrupola da šalju svoju djecu u takvu školu: provincijalna je, nije legina, pod zakonom

je, kao i hrvatska škola. Pa ako je djece samo 25 u takvoj školi, naša općina učini tekar sada proti njoj utok, jer mora da plaća još jednu stanarinu, c. kr. pokr. šk. vijeće odgovara da broj 25 nije mnogo manji od 40. Općina učini utok na ministarstvo, ali i ovo odbije utok. Sad će možda možda koji zastupnik interpelirat u saboru ili izreći par riječi, pak će i on i općina učiniti svoju rodoljubnu dužnost, a po leđima će dobiti, znate l' tko? Hrvat. učitelj, koji »ništa ne radi«. Prije su na njegove molbe i prijedloge bili gluhi i nijemi, a sada ga spominju al da lupaju po njemu i tako opravdaju svoj nemar za pučko školstvo i hrv. narodnost. Ne daj Bože, ako im učitelj u svom opravdanom gnjevu dovikne:

»Zar sam ja bio ovdje, kad je došla komisija za ustrojenje škole? Jeste li vi poučili narod prije nego je komisija došla? — Zar sam ja zastupnik, da na kompetentnom mjestu pitam, kako komisije postupaju? — A tko je davao siromašnoj našoj djeci knjige, pera i pisanke i kruha. Vi ili ja? Kad sam vas pitao za potreboće siromašnoj djeci, jeste li se udostojali i odgovorit mi samo? A da nisam mogao svima potrebnima dati, zar sam ja kriv?« —

Znate l', što će reći ovakvome učitelju? Najmanje »zadirkivalo« ili sada »furtimaš«, i tim će spasiti svoje rodoljublje.

Evo vam nekoliko talij. škola, koje su u najnovije vrijeme nastale iz paralelka: Draguč (2 talij. obitelji, svi drugi Hrvati), Sovinjak (10 tal. djece ostali Hrvati), Pićan (15 tal. djece, drugi Hrvati), Žminj (20 tal. djece, drugi Hrvati), Roč (20 tal. djece) itd.

Do mala će se izvaliti tal. škola iz paralelke u Tinjanu (2 tal. obitelji), Gračišću (2 tal. učenika), Žbandaju (0 tal. djece), Rovinjskom selu (15 tal. djece), Unijama i skoro sviju škola na Poreštini.

U sv. Katarini kod Pićna jest komisijonalno ustanovljena hrv. škola, mora da bude, jer su tamo svi Hrvati, a već su na »Junti« raspravljali o utoku nekoga Chicovicha et cons. da bude škola paralelka, a kasnije će se iz nje »zakonito« razviti dvije posebne škole: tal. i hrv.

I tako se pred našim očima s našom privolom (jer mukte preko toga prelazimo na veliku politiku) stvaraju u našim selima kovačnice Talijana.

Učitelj.

† Josip Klobučar.

(Vadimo iz zagrebačke „Škole“ br. 8):

Neumitna smrt zaoštrila i opet svoju kosu, da njom prereže nit jednomu životu — životu doduše umirovljenoga, ali u radu uvijek aktivnoga pučkoga učitelja, bivšega ravn. učitelja kaptolske pučke škole, Josipa Klobučara.

Tko je poznao njegovu kršnu snagu, tko je do nedavna s njim zdravim razgovarao, ne bi doista ni iz daleka slutio, da se za nekoliko tjedana može bolest tako razviti, te ga baciti u naručje hladnoj zemljici.

Dana 28. VI. zijejnula je crna zemljica, hrvatska gruda, da u svoje ledeno okrilje primi jednoga smrtnika, jednoga pučkoga učitelja, koji je u posljednjem svom atomu odavao, da je učitelj, da je prijatelj narodne prosvjete, da za tu prosvjetu žrtvuje sve, što mu je kao učitelju moguće.

Pokojni Josip Klobučar rodio se u bijelom našem Zagrebu dne 18. ožujka 1842., gdje je odrastao i izvršio svoje školovanje, t. j. četiri gimnazije i preparandiju. Pun mladenačkoga zanosa i žara nastupio je — povodom dekreta izdanoga 11. X. 1861. po preč. duh. stolu s potpisom »Juraj Card. Nadb.« — svoje službovanje na školi u Bregima kraj Ivanića grada, gdje je ostavio ugodnu uspomenu, kad je za tri godine zadobio bolje mjesto u Nartu (Posavina). Ovdje je neumorno djelovao gotovo 13 godina, a kruna plodonosnoga njegova rada jest novosagrađena škola, lijep voćnjak i vrt, kao i drugo školi pripadajuće zemljište. Stara škola nije bila u Nartu, nego u Dragušićki, no ta je bila već trošna, a prijetila joj je pogibelj, da će ju progutati jaki valovi Save, koji su već dolazili za vrijeme poplave upravo do škole i crkve.

Plodonosni i opći, školski i izvanškolski rad velevrijednoga pokojnika kroz 13 godina u Nartu svratio je pozornost mjerodavnih i odlučujućih faktora, te su vrloga Josipa Klobučara, kao čovjeka željezne snage i jake voije namjestili na kaptolsku školu u Zagrebu, gdje i treba takov delija, budući da je blage uspomene Irgolić pod teretom svojih — u školi stečenih boli — malaksavao i svršio. Tako je pokojnik odmah iza smrti Irgolićeve imenovan ravnajućim učiteljem.

U Zagrebu je dakle službovao od 1. siječnja 1888., pa sve do 20. prosinca 1905., kadno je — prem tjelesno inače krepak — morao radi oslabljenih glasilnica u grlu zatražiti mirovinu — nakon 44-godišnjega uspješnoga službovanja. I ovu boljeticu u grlu stekao je u školi, u radu, — i on izgubi glas, Vis. kr. zem. vlada izrazila mu prigodom umirovljenja svoje priznanje za odličan i mukotrpan rad u nizu tolikih godina.

Kad je bio učiteljem u Bregima i Nartu, dobivao je gotovo svake godine pohvale od svojih pretpostavljenih, gdje isticahu, da je »vazda uljudan i uglađen riječju svima povoljan, u ćudorednom i građanskom pogledu svim zakonima podložan«. Tako su ga opisivali ne samo tada vladajući u školi duhovnici, nego i c. kr. namjesničko vijeće od 14. X. 1864. izrazuje mu pohvalu.

Duhovni poglavari voljeli su ga i poradi toga, što je mladež u religioznom pogledu odgajao tako, da je krasno spajao religiju s ostalim disciplinama, a k tomu sâm njegov ćudoredni i trijezni primjer utjecao je silno na

mladež njemu povjerenu, te su ga smatrali ocem i prijateljem, pred kojim je svako dijete moglo očitovati svoje želje.

Rad njegov priznat je mnogo i time, što je za vrijeme dopusta gradskog školskoga nadzornika u Zagrebu bilo otpisom kr. zem. vlade od 15. VIII. 1889. povjereno njemu, da rješava prešne školske poslove, a da bude zamjenikom škol. nadzornika.

Gospodarska podružnica u Dugomselu ima mnogo da zahvali baš Klobučaru, da se razvila lijepo, pa mu je to i priznato pohvalnim riječima u zapisniku gospodarske skupštine od 5. IV. 1888. Ta i jubilarna izložba u Zagrebu ponosila se s njime kao porotnikom.

Zagledajmo u učiteljske institucije! Nema ni jedne u Zagrebu, u kojoj nije djelovao svom dušom, svim žarom i potpunim oduševljenjem za sigurnost povoljnoga uspjeha. Dapače kumovao je pri osnutku tih institucija doduše kao čedan, ali kao maran i plodan radnik.

U hrv. pedagoški književni zbor unišao je 2. XI., kad je izabran dopisujućim, a već 31. XI. 1877. pravim članom njegovim, dočim je od god. 1909. začasnim članom njegovim.

Učiteljsko društvo za grad Zagreb i okolicu imalo ga punih 18 godina svojim predsjednikom, a hrv. pedagoški književni zbor dugo godina svojim blagajnikom, gdje je svaki filir upravo ljubomorno čuvao i izdao ga rado samo tamo, gdje je bilo nužno. Našao se takodjer među osnivačima »Hrvatske učiteljske predujmovne i posmrtno zadruge,« gdje je gotovo pretjeranom točnošću bilježio i pazio na svaki novčić, samo da dodje što više u korist onima, koji se tom pogodovnom institucijom služe. U »Savezu hrv. učiteljskih društava« bio je potpredsjednikom kroz više godina, te je kao takav i-pustio i svoju plemenitu dušu.

Još je toga mnogo, što bi se dalo iznesti u pohvalu miloga nam pokojnika, nad čijim odrom očekujemo, da Bog dobri svojom providnošću odredi među učiteljima mnogo i takovih, koji će znati i htjeti slijediti idealne i opće korisne radove premiloga pokojnika, koji je bio vjeran svojoj svetoj vjeri do zadnjega daha, pa je izmirio i oteretio dušu svoju Vječnom okrepom svetih Sakramenata, te je tako spokojno, bez vanjskoga izraza teških boli, poput trudna radnika više zaspao, nego umro — kako kažu — oni njegovi, koji su to motrili ljutom boli i tužnim srcem.

Hrvatsko pučko učiteljstvo — naročito bliži znanci s harnošću će se sjećati ovoga trudenika na polju školstva, koji je neumornim radom prikupio sve radove i radnike pedagoškoga zbora za sve vrijeme njegova života od početka do danas u knjizi »Napredak«, a isto tako sastavio je i zgodan spomenspis, u kojem crta postanak i opstanak društva za grad Zagreb i okolicu pri njegovu 25-godišnjem jubileju, koji će se ove godine proslaviti. Ovo mu

bijaše zadnje književno djelo! — Cijeloga svoga života marno je pisao u mi-ljenčetu »Napretku«, kojega je sjajno uzveličao prigodom 50-godišnjice lista u ogromnoj knjizi »Napredak«. A i njegov »Učitelj u Jabukovcu« lijepa je knji-ževna ostavština nezaboravnoga Josipa Klobučara.

Osim toga bio je član »Društva za prehranu siromašne školske mladeži u Zagrebu«, »Hrvatskoga filatelističkoga društva« i »Češkoga učiteljskoga udruženja u Pragu«.

Dne 28. lipnja o. g. u 5 i pol sati poslije podne rastadosmo se s vri-jednim starinom za uvijek. Težak je to bio čas. Brojni drugovi njegovi, što su pohrlili na zagrebačko centralno groblje, da mu iskažu posljednju počast, pa prijatelji, učenici i sugradjani njegovi, duboko su osjećali, kako gube s vri-jednim pokojnikom nešto, čim nas rijetko dariva život. Kako je pokojnik bio štovan i ljubljen i među učiteljstvom i gradjanstvom, vidjelo se po tom, što su došli, da se oprostite s njim gotovo svi školski nadzornici, zatim svi zagre-bački učitelji, mnogi zagrebački gradjani, a društva, u kojima je pokojnik ra-dio okitiše njegov grob krasnim vijencima. Učiteljski pripravnici zagrebačke učiteljske škole otpjevaše mu skladno dvije tužaljke, a s pokojnikom se oprostio u ime hrvatskoga pučkog učiteljstva, »Hrv.-pedagoško-književnoga zbora«, »Saveza hrv. učiteljskih društava« i »Učiteljskoga društva za grad Zagreb i okolicu« Josip Škavić, tajnik »Zbora«, ovim govorom:

»Žalobni zборе! Minulo je pò stoljeća, otkako se pojaviše na obzorju naše narodne prosvjete i na obzorju našega učiteljskog života prve zrake no-voga i jasnijeg dana. Minulo je već pò stoljeća, otkako se hrvatsko pučko učiteljstvo očutilo pozvano, da stupi slobodnijim korakom na njivu naše na-rodne prosvjete i da na njoj samostalno radi za pojačanje naše narodne snage.

A evo danas rastaje se s nama zauvijek jedan izmedju onih, koji su ogrijani žarom općega našega narodnog preporoda prvi pregnuli, da okupe i organizuju naše staleške sile za zajednički rad, koji su pučkom učitelju prvi krčili staze u život novoga doba. — Plemenito srce, što je gotovo pò stoljeća kucalo za narodnu i stalešku stvar, providnost je zaustavila; vedri um, koji je gotovo pò stoljeća podavao snage našem staleškom radu i našoj staleškoj borbi — smirio se. Čestitoga i vrijednoga starine, Josipa Klobučara, ne će više biti medju nama. Njega, koji je u svakoj našoj staleškoj akciji učestvovao vedre duše i pun čvrste vjere u uspjeh i koji je umio da tom svojom vedrom dušom usprkos sjedinama, što su ga resile, buđi u svojim mladjim i starijim drugovima isto tako čvrsto pouzdanje — evo nestade. Njegova zanosna riječ, što je ključala poput svježega gorskog vrela, što je uznosila i pozivala duhove na rad, zamukla je evo zauvijek. A hrvatsko pučko učiteljstvo, koje se kroz pò stoljeća priviklo njegovoj zanosnoj i živoj i pisanoj riječi, i koje je osjećalo blagodati njegove neumorne radinosti, teška će se srca sprijateljiti s ovom po-

raznom i gorkom istinom, što nam je donosi današnji dan. Jer tako prokušanu radniku, kakav bijaše Josip Klobučar, teško je naći odmjenu. To osjeća u ovom teškom času čitavo učiteljstvo, koje je oduvijek znalo cijeniti njegov rad, što dokazuju brojne počasti, kojima ga odlikovaše sva naša, a i neka strana učiteljska društva.

A u radu svojem ne bijaše samo marljiv i ustrajan, već i značajan, pa su mu zato učitelji u svojim organizacijama povjeravali najteže poslove, što ih je on najpripravnije vršio na opće zadovoljstvo. »Hrvatski pedagoško-književni zbor« ne gubi s njim samo revnoga člana, ne gubi s njim samo vrsna i marljiva pisca, koji je u našim učiteljskim listovima podavao duševne okrepe i hrvatskoj mladeži i svojim drugovima, hrvatskim pučkim učiteljima, već gubi s njim i svoga revnog blagajnika, koji se dugi niz godina rijetkom požrtvovnosti starao za materijalne interese društva. »Savez hrvatskih učiteljskih društava« gubi s njime svoga vrlog potpredsjednika, a učiteljsko društvo za grad Zagreb i okolicu svoga bivšeg vrlo zaslužnoga predsjednika, koji je punih 18 godina vodio to društvo i dao inicijativu mnogomu nastojanju, koje je urodilo plodom za čitavo naše pučko učiteljstvo.

No ne osjeća taj gubitak jedino učiteljstvo, već se s njim rastaje teška srca svaki onaj, koji je imao prilike, da ga upozna kao čovjeka i prijatelja, jer on ne bijaše samo dobar drug i vrstan učitelj, već i skrban otac porodice svoje, čestiti građanin i pravi rodoljub, koji je djelima pokazao, koliko i kako je osjećao za dom i narod svoj.

Nezaboravni družo naš! Evo nas rastužena srca, da ti se, prije nego li te zauvijek skrrije našim očima crna zemlja, još jednom zahvalimo iz dna srca na svakom tvom plemenitom djelu; evo nas, da ti doviknemo posljednji »S Bogom!« S Bogom kliču ti ovdje rastuženi drugovi Tvoji, članovi »Hrvatskoga pedagoškog književnog zbora«, s kojima si radio do u posljednje dane svoga života; s Bogom, voditelju i uzoru naš, kliče ti čitavo hrvatsko pučko učiteljstvo udruženo u »Savez hrv. učiteljskih društava«; s Bogom, kliču bolna srca mili Tvoji, drugarica vjerna, djeca i unučad Tvoja, kojima si bio vodj i branitelj na putanji života; s Bogom, kliču ti i mnogobrojni harni učenici, što si ih kroz pune 44 godine učiteljovanja odgojio domovini svojoj; s Bogom, kliču prijatelji i znanci Tvoji, što su se sunčali na žaru toploga srca Tvoga! S Bogom, a čast i slava djelima Tvojima, što nam ih ostavljaš na utjehu u ovom teškom času!... Mir prahu Tvomu, a slava časnoj uspomeni Tvojjoj! Slava Ti!« ...

Mila naša domovina treba, doduše i ima — ali često u zatočju — veoma marnih učiteljskih pčelica, kao što je bio pokojni Josip Klobučar, koji je prema svemu dobru imao vazda spremnu volju i sklono srce, te je djelovao, živio, primjerom potvrdjivao, da je katolik, da je učitelj i prosvjetitelj i

zborom i perom i tvorom gdje god je trebalo. Pokoj mu vječni daru j
Gospodine, i svijetlila mu svjetlost vječna!

Večer.

Već sunce žarko za goru je sjelo,
Sa svoda mrak se spušta nebeskoga;
Pod krovom granâ hrasta istarskoga
U travi trudno počiva mi t'jelo.

Kraj mene bistro vijuga se vrelo,
U srcu čuvstva bude mi se mnoga,
Dok nebo motrim s mekana mi loga,
Od zv'jezdâ kako sve se rasplamtjelo! —

Života moga sunce ah! već sjeda,
Za pravim mirom duša moja gine —
Al mira pravog sv'jet joj ovaj ne da.

Pa zato k nebu želi da se vine,
Nad zv'jezde one u nadzemne kraje,
Gdje vječni mir i vječna sreća traje.

Nadan Zorin.

O glavnoj našoj godišnjoj skupštini u Trstu 20. srpnja 1910.

Nikad se nije naša javnost ni »privatnost« u pokrajini i izvan nje zanimala za nijednu našu skupštinu kao za ovu. Razjasnit ćemo uzrok tome, ali neka nam bude dozvoljeno prije osvrnut se na nedavnu prošlost naše organizacije; na koncu ćemo opisati tok same skupštine u kratkim potezima, jer još nemamo zapisnika.

Dok smo se kano maleno društvanice od tridesetak članova sakupljali jednom na godinu po selima srednje Istre, nije javnost naša za nas marila niti nas spominjala. Na našim skupštinama nije bilo uz male, vrlo male iznimke, naše inteligencije, nego bijasmo sami uz rodoljubno svećenstvo, koje nas je moralno i materijalno potpomagalo. Ustrajnim radom hrlili smo žurnim korakom dalje i dalje: proširili smo pravila, okupili u naše društvo gotovo čitavo hrvatsko učiteljstvo Istre počam od učiteljica ručnoga rada i zabavišta

pa do profesora srednjih škola, utemeljili društveno glasilo »Narodnu Prosvjetu«, upriličivali praktične sastanke za strukovnu naobrazbu učiteljstva, zauzeli se za uređenje pravnih odnošaja učiteljstva i to djelomice postigli, nastupili energično za našu društvenu emancipaciju među inteligencijom u svim granama narodnog života i postigli da imamo u pokrajinskom saboru jednoga zastupnika iz naše sredine i nekoliko zastupnika u općinskim zastupstvima, trsili se za popravak školâ, izdali i jedno djelce za puk (»Zgodno štivo«).

A s kakvim predsudama i poteškoćama moradosmo se boriti! Kakva sumnjičenja, poruge, tužbe digle se na nas i to od onih, od kojih bi nas moralo sunce grijati! Kad je predsjednik pred pet godina najavio na glavnoj skupštini u Pazinu, da će društvo odmah početi s izdavanjem novine, nije manjkalo poruga po novinstvu i zabrinutih opomena nekih naših. Kad su učitelji izrazili želju, da hoće i oni da budu zastupani u zastupstvima općinskim, reklo im se: »Sad ćemo i postolare morati birati, pak stolare itd.« Kad smo pravom zatražili da bude bar jedan učitelj zastupnik u pokrajinskom saboru Istre, tužili nas oblastima, da se pačamo u politiku i bunimo narod. Kad smo, svi ko jedan, digli naš glas, da se c. kr. učiteljska škola ne podigne u Kastvu nego u većem kojem mjestu, proglasili su nas poturicama. Kad smo ustali protiv zlih škol. zgrada, dobacilo nam se: »Aj Bog da su takve«. Kad smo zahtijevali, što nas po zakonu ide, rekoše nam, da gulimo narod.

Ali svega toga se nismo prestrašili, nego smo — svjesni svoga rada i položaja — kročili dalje pouzdavajući se u pomoć Božju i u naš hrvatski narod u Istri, pa kakono škola ima dvostruku zadaću: da poučava i uzgaja, to smo glede školske nastave težili i težit ćemo za sve shodnijim i boljim nastavnim metodama, a glede uzgoja držali smo se, držimo se i držat ćemo se naše vjere, koju nauča sv. rimo-katolička crkva, tradicija našega hrvatskoga naroda, iz kojeg smo potekli i za koji radimo, i državnih zakonâ! Nastojali smo dakle, a hoćemo i u buduće, da nam djeca budu dobri katolici, dobri Hrvati i dobri državljani. Eto to nam bje, jest i bit će program.

Ovaj naš program, u koliko se tiče vjerskog uzgoja u školi i vani, nismo isticali, jer smo mislili, da se to samo od sebe razumije buduće smo u Istri svi Katolici, budući i zakoni propisuju ćudoredno-vjerski (kod nas dakle katolički) uzgoj, ali da smo od prvoga početka bili na tom temelju nek nam budu dokazom oni napadaji na nas od strane krstićevačkih (talijanaških) učitelja iz Istre u »Učiteljskom Tovarišu« (glasilu jugo-slav. učiteljskog saveza, kojega smo i mi bili članovi i odbornici), gdje nas se nazivalo »natražnjacima«, »popovskim podrepnicima« i što ja znam kako. Pošljedica tih napadaja na naša najsvetija čuvstva i na naše duboko i stalno uvjerenje glede uzgoja bila je, da smo jednoglasno zaključili istupiti iz »Zaveze« i istupismo. I »Zaveza« je pustila da svi istar. Hrvati istupe iz nje, te je tako žrtvovala glavni biljeg

svoga — recimo bar imena, samo da ne odustane od svojih liberalnih principa i od »svobodomiselne« propagande među nama. Mi smo se zatim osvojili na vlastite noge i — rad naš od onda sam opisao gore.

Nego i u Hrvatskoj podigla se »napredna« društva i novine toga pravca, koje su si postavile za zadaću da i nas istar. Hrvate »pouče«, kako treba za narod »raditi«. I u Istri je odjeknuo glas njihov: »Ideš li k misi, glupi si klerikalac, primiš li sv. sakramente, zalupanac, vjeruješ li u Boga i vječni život, vječnu kaznu i nagradu, onda si — duševni analfabeta«. Dakako da je taj »preporodni rad« naišao na reakciju i morao je, ali je našao i slabića, koji pro bono pacis šute i primaju malo po malo u se i nehotice »učene« zasade o svjetskom modernom nazoru, te po njima upriličuju svoj rad u narodu; ovi se zadovoljavaju time, da viču na one, koji se usuđuju na napadaje na vjeru ko junaci i značajnici reći: »Ja sam katolik, ne dozvoljavam, da mi vjeru ružite«.

I među učiteljima našlo se ljudi, koji — premda znadu da škola, crkva i dom moraju skupno i sporazumno uzgajati narod — pristaju uz one, koji bi htjeli crkvu istisnuti sa polja uzgoja, uz one, koji vjeru i vjerski život izrugivaju.

Čujte na pr. Aćima Tončića. Vratio nam je novinu, jer njezin urednik drži »legendarnog-biblijskoga Duha svetoga za Boga«, a on (Aćim Tončić) veli dalje, da se Duh sv. danas zove »razum«. Radi toga odbija sa doličnom indignacijom »Narodnu tmicu«. Za njim se je poveo Jerko i — vidi čuda! đaci c. kr. učiteljske škole u Kastvu (osim jednoga). Drugi nekoji su ustali drugačije raditi proti »klerikalizmu« u našem društvu i sad — pred glavnu skupštinu — ustao je »Riječki novi list« na naše društvo pucati. »Pametno« je počeo, vidi se, da se razumije u strategiju. Počeo je pucati u glavu, u najaktivnije članove odbora, (dopisnici su se držali stila oca im Krstića), koji imaju tu pogrješku da javno ispovijedaju svoju vjeru, kada to treba, i nastoje da po njoj živu i poučavaju: »Klerikalci« su dakle, ergo imaju »kokošji razum« — — uopće sva zla svojstva, treba ih srušiti, pak će biti spašena Hrvatska, spašena slobodna škola, spašena slobodna misao i spašeni pogani. Savjetovalo se »naprednim« učiteljima, neka istupe iz našeg društva i ustroje svoje liberalno društvo, ako ne budu mogli srušiti klerikalaca. U »Pučkom prijatelju« napisao je kolega Mahulja na to članak, kojeg je smisao: »Pa dobro, dijelimo se, ako hoćete, ali nikome za volju ne odstupamo od našeg programa, jer se ne ćemo da zavadimo s Bogom ni s narodom našim u Istri.

»Patriotični« i »krasni« članci R. N. L. čitali se, raspravljali po žurifiksima i udarali se temelji za novo »moderno« »napredno« hrv. učiteljsko društvo. »Što ćete s Vašim predsjednikom?« pitali su zabrinuti patriote, »valja da ga izbacite iz društva.« — »Raspast će Vam se lijepo Vaše društvo«,

govorili su slatkim, učenim tonom. Nekoji visoko postavljeni školnici su također našli za službenu dužnost, da uče mlade učitelje, neka budu »napredni«, tã vjera je privatna stvar, pa onda ne će biti već »budalasti« i »lijenštine«; čak i dična »Naša Sloga«, koja se inače vrlo malo s nama bavi, napisala je recept za bolujuće učiteljstvo. Hvala svima na tom iskrenom zanimanju za nas!

I tako nas eto po dugom putu do glavne skupštine u Trstu 20. srpnja 1910. Učiteljica i učitelja sakupilo se veliki broj u lijepoj dvorani Slavj. Čitaone, koju nam je odbor dobrostivo ustupio za održavanje glavne skupštine. Oko tri sata otvori predsjednik skupštinu, pozdravi skupštinare i gostove veli, da izvinu, što ih je društveni odbor pozvao u Trst na skupštinu usprkos § 24. društvenih pravila, koji određuje, da se glavna skupština ima držati u kojem mjestu Istre, zahvaljuje se Odboru Sl. Čitaone za ustupljene prostorije, spominje pok. članove Ernesta Jelušića i Miroslava Grosmana, košto i pok. Monsignora Petra Flego, istakne zatim prorokovanja o raspadu društva no kaže da se raspasti ne ćemo i ne možemo, jer nam društvo sloni na dva jaka stupa: na našoj sv. vjeri i na našem hrvatskom narodu; spominje, kako ova skupština saboruje u godini, kad Njegovo cesarsko i kraljevsko Apostolsko Veličanstvo Fran Josip I. slavi 80-godišnjicu svoga rođenja; s milim vladarom raduju se svi narodi Austrije pa pozivlje skupštinare da uskliknu Njegovom Veličanstvu trokratni živio!

Uz odobrenje glavne skupštine prešlo se preko druge točke (Čitanje zapisnika) na treću točku: Izvješće tajnika, blagajnika, urednika i revizora. Predsjednik otvori raspravu o radu odbora. Rasprava je bila vrlo živa, ali se nije pretresivao stvarni rad društva, nije se savjetovalo, što da odbor čini ili propusti za sve veći procvat društva, nego se uopće htjelo stvoriti novi duh, kojim će društvo disati. Mahulja predloži, da se osude napadaji »R. Novog lista« na društvenog predsjednika, buduć su napadaji na njega napadaji i na društvo; kad je on u očima »R. Novog lista« onakav, kakovi smo svi mi pak, koji ga odabramo. »Napredni« su prekidali M., te je predsjednik morao energično nastupiti za uzdržanje reda. U debatu je utjecalo više govornika: nišan je bio predsjednik. Htjelo se prikazati stvar jedino osobnom; stariji »napredni« bojali su se izjaviti stvarnu istinu zašto su proti predsjedniku, ali djeca govore istinu, tako bi i ovaj put: Mladi učiteljski kandidat, koji bje pred par dana ostavio prag c. kr. učiteljske škole, govorio je najiskrenije, on je bio stvaran. Govorio je protiv vjerskih principa, kojih se drži predsjednik i dakako većina učiteljstva. On je rekao svečano, da je njemu vjera ono što on hoće, njegov Bog da je njemu njegov razum i njegova savjest. Skupština je bila osupnuta na ove riječi: njegovi pajdaši srdili se na nj, što je bio tako netaktičan, a drugi se snbivali s »učenosti« mladića.

Prešlo se na izbor novog odbora. Rajčić predloži da se aklamacijom bira stari odbor. Medvedić se digne i svečano izjavi, da će istupiti iz društva, ako bude dosadašnji predsjednik opet izabran; tako se je iza kulisa izrazio i onaj mladi kandidat, koji je pred dva sata bio stupio u društvo. Prekinuta bi sjednica na $\frac{1}{4}$ sata, ali je još jedan protekao, dok su gospoda složila novi odbor. Kad se otvori opet skupština i utanači postupak za glasovanje digne se Opašić i predloži za predsjednika Rajčića, a Rajčić izjavi, da će istupiti iz društva bude li izabran predsjednikom. Predloži Bačića. Sad je netko — predviđajući da će izbor pasti opet na Bačića, ovoga popitao nek se izjavi, kako će u slučaju izbora voditi društvo. Bačić odgovori, da mu nije treba dati izjava, jer svi dobro poznaju njega, njegov rad i mišljenje, jer je skupština slobodna da bira koga hoće, ali ipak reče, da ne će nikad imati djela s ljudima, koji kao onaj kandidat kažu, da im je Bog njihov razum, a vjera ono što oni hoće. Na to zavikne kandidat uprevši prstom u predsjednika: »Vi me ne možete razumjeti!« U skupštini nastaje veliki žamor. — Za predsjednika bi izabran ponovno mnogogodišnji predsjednik Bačić. Zatim predloži Opašić za tajnika Medvedića, a Rajčić dosadašnjeg tajnika Opašića. No pošto Medvedić izjavi, da je istupio iz društva, a Opašić se također odreče, izabran bi Barbalić Fran, koji je već prije bio višegodišnji marljivi tajnik. Sad se Opašić udaljio i nije predlagao više nego se po prijedlogu Rajčićevu izabralo dosadašnje odbornike i to: za blagajnika Fr. Bafa, za I. potpred. Aug. Rajčića, za II. potpred. Mariju Trinajstić, za predstavnika učiteljstva kotara Kopra Licula Gašpara, Poreča: Nežića, Pule: Žmaka, Lošinja: Zorku Bobinac, Pazina: Monasa, Voloskoga: Rajčića Augusta, Krka: Mariju Trinajstić.

Nekoja »moderna« gospoda stala se sada gubiti iz dvorane, premda je slijedila najvažnija točka: O čitankama, ref. Aug. Rajčić. Iza dugog i lijepog referata otvori se rasprava. Dubrović se prijavi prvi za riječ o stvari i tokom govora izjavi, vidjevši da su mnogi odsutni: Prije su bili ovdje nepotrebni, a sada kad bi morali biti ovdje, nema ih.

Prešlo se na zadnju točku: Eventualija. Predsjednik pročita prijedlog Jakca, da se zamoli, neka se i za ženske učit. škole otvori pripravnica ili nek im se dozvoli, da hospitiraju u muškim pripravnica. Jakac obrazloži svoj prijedlog, ali ga predsjednik nije mogao dati na glasovanje, jer nije bio dovoljan broj prisutnih, za to prekine sjednicu za par minuta. Bilo je preko 8 sati. Ali kad nije ni kasnije bio dovoljan broj, zaključio predsjednik skupštinu.

Ova skupština bila je prva svoje vrste. Budu li nekoji učitelji nastojali da zadovolje nekoje mlade doktore i đake i kogagod starog samouka, mjesto da uznastoje o svom staleškom napredku i napredku našeg društva, to će biti još ovakovih skupština, ali ne će mnogo, jer se ne će dati naše učiteljstvo iscrpljivati za drugo nego za svoj staleški napredak, za napredak

hrv. škola, a time i za napredak hrvatskog nam milog naroda, i za pravi kršćanski uzgoj u školi i vani.

Za ljetne noći.

Unoćalo je — Zv'jezde s neba sjaju,
Nad dr'jemno cv'jeće rosa svježa pada,
U džbunu slavuj svoje pjesme sklada
I zefiri sa cv'jećem ćarlijaju.

O noći! Sad se ljudi odmaraju
U tvojoj sjeni, lako san ih svlada,
I, prosti briga, nit ne ćute jada
U tvome dok su milom zagrljaju.

Al ja sam budan i ne mogu spati —
Hod jedne zv'jezde oko moje prati,
Nad glavom što mi nekad sjajem sjala;

A sada na put k zapadu se dala.
Te zv'jezde svjetlo bljeđi, gasne, slabi
I suzu mnogu na oči mi vabi.

Nadan Zorin.

† **Dr. Ante Tentor**, c. kr. sudbeni savjetnik i hrv. književnik, umro je 9. kolovoza o. g. u Puli, navršiv jedva 50. godinu života. Pokoj mu duši! Slava!

† **Pop Josip Dminić**, marni urednik »Pučkog Prijatelja« umro je neočekivano dne 26. srpnja 1910. u dobi Isusovoj.

Rodom bje iz Vrbnika. God. 1900. bi zaređen za svećenika. Već u sjemeništu počeo je proučavati socijalno pitanje i gospodarsku organizaciju pa je u ono vrijeme pisao i u podlistku »Naše Sloge«. Bio je koralni vikar i župski pomoćnik, ravnateljem »Kurykte« do 1908., od onda urednikom Pučkog Prijatelja, tajnik Gospodarske zadruge, dopisnik raznih listova. Pokoj mu duši! Rodbini iskreno saučešće!

Književni prikazi.

Hrvatske narodne popijevke iz Istre (50) svjetske i crkvene, sabrao i harmonizovao za muški i mješoviti zbor **Matko Brajša-Rašan** iz Pazina, sveska I. izašle nakladom tiskare Jos. Krmpotić, Pula, cijena K 240.

Zbirka ima tri dijela: I. dio: Istar. hrv. starije narodne svjetske popijevke: *A*) Muški zborovi (11), *B*) Mješoviti zborovi (14); II. dio: Istar. hrv. novije narodne popijevke: *A*) Muški zborovi (8), *B*) Mješoviti zborovi (5); III. dio: Istar. hrv. starije crkvene popijevke: *A*) Muški zborovi (5), *B*) Mješoviti zborovi (7).

Matko Brajša-Rašan veli zaključuje predgovor: »I sad ajte, drage moje pjesme, u poznate i nepoznate slavenske i druge krajeve, upoznajte svijet sa hrv. narodom premile nam Istre te posvjedočite same, koliko ste lijepe i mile, vesele i tužne, odvažne i krotke, nježne i pobožne«. I jesu! Nabavite si odmah zbirku, jer biste mogli bez nje ostati, buduć je u malo primjeraka otisnuta. Glazbenik je »zadržao svuda u zbirci originalni način pjevanja« ali je dodao »primjerenu laku i ugodnu pratnju«. Tako će se moći ovim pjesmama poslužiti pjevačka društva, škole, crkve, glazbe i drugi.

Do sada su se pjevale pojedine ove pjesme u veselim društvima nakon treće čaše vina ili su odjekivale našim istarskim ubavim dolinicama i brdima iz grla puka jednoglasno ili dvoglasno a sada im je otvoren put i u gospodске koncerte. Rodoljubna zadaća bit će učiteljima, da ove pjesme prenesu školom i poukom izvan škole u puk naš iz čigove duše su izašle; on će ih objeručke prigrliti u ovom umjetničkom ruhu jer su njegove.

SvjetoVni nazor, napisao Bogoljub Strižić, učitelj pedagogike na ženskoj učiteljskoj školi u Zagrebu, cijena 1 K.

U ovoj lijepoj radnji izložio je pisac temeljna načela o slijedećim pitanjima:

1. Dva svjetovna nazora, 2. Životna pitanja, 3. O postanku čovjeka, 4. Čovjek i životinja, 5. Svemir, 6. Tko je Bog? 7. Čovjek prema Bogu i svemiru, 8. Čemu život, čemu svemir, čemu čovjek? 9. Svrha čovjeka, 10. Čovjek teži nužno za savršenom srećom, 11. Čovjek ne može biti potpuno srećan na ovoj zemlji, 12. Potpuna sreća čeka čovjeka na drugom svijetu, 13. Čovjek i religija, 14. Završetak.

Pri tom služio se je pisac, kako i sam kaže, gotovo isključivo dokazima iz zdravog razuma s razloga, jer moderne uši ne će ni da čuju o kakvim drugim razlozima, a drugo za to, budući da je potrebno poznavanje nekih istina, koje podaje bistri razum, hoće li se prihvatiti i vjerske istine. Gdje nema razuma, tu nema ni vjere. Pozivao se je u svojoj radnji često na izjave ljudi, koje ne će moći ni najzagriženiji »slobodni mislioc« »prekoriti« s »klerikalizma«.

U prvom dijelu rasčinja slijedeće rečenice, koje je D. Trstenjak iznesao u svojem djelu »Slobodna škola«:

»1. Dva nazora o svijetu i životu stoje jedan protiv drugoga. 2. Jedan je slobodni i znanstveni ili moderni nazor, a drugi je ukočen crkveni ili sredovječni. 3. Oni ne mogu da stoje i žive jedan uz drugi. Jedan mora da propadne«.

Prvu rečenicu (»Dva nazora o svijetu i životu stoje jedan protiv drugoga«) veli pisac da potpisuje sasvijem, jer je istinita.

U drugoj rečenici (»Jedan je slobodni i znanstveni ili moderni nazor, a drugi je ukočen crkveni ili sredovječni«) ima pojmova, veli pisac, koji pristaju jedan dru-

gome baš tako, kao kada bi čovjek n. pr. rekao: olovka je slon. Nazor naime o životu i svijetu, ako je ispravan, ne može biti slobodan. Traži li zdrav razum i činjenice, da dva pojma spojim, tada ja više nisam slobodan ta dva pojma rastavljati. Činim li pak to, tada time nijesam pokazao svoju slobodu, već nesređenost misli. Um naime naš nije slobodan, on je nužno vezan na logične zakone i na činjenice, jedino volja u čovjeku je slobodna, ona može odabrati ovo ili ono, no da odabere baš glupost, nije to vrlina slobode, već manjak slobode. Pravo slobodan bira ono, što je pametno i dobro.

Isto tako riječ »moderni« ne pristaje riječi »nazoru«. Pod modernim razumijeva se obično ono, što je podvrženo promjeni, kao što to biva kod mode. Naprotiv nazor, ako je znanstven, tada ne vrijedi samo za vrijeme, u kojem žive oni, koji taj nazor zastupaju, nego će vrijediti i u buduću, košto je vrijedilo i od iskona. Stoga se može punim pravom reći za istinu, da je moderna i da je stara, što znači drugim riječima, da je trajna.

Podjednako smiješno je, kad se nazoru pridjiva epitet: ukočeni. Ja bi vrlo rado znao, da li se može nazor, ako je istinit, previjati. Da, mnogi se čovjek, na žalost, previja sad na ovu, sad na onu stranu, već prema tome, koja mu strana pruža više koristi i ugodnosti. Zapravo je dakle čovjek ukočen ili gibak, a nipošto nazor, zato nije lijepo, da čovjek svoja nelijepa svojstva prišiva idejama, nazorima. Time, što je T. nazvao jedan nazor crkvenim, nije ga oborio u očima pametnih ljudi, a riječju »sredovječni« igraju se vrlo rado ljudi, koji o srednjem vijeku znadu malo ili ništa.

Što se tiče rečenicâ »Oni (t. j. nazori) ne mogu da stoje i žive jedan uz drugi, jedan mora da propane«, veli pisac, da su tu dva nazora oprječna, ali pored svega toga ta dva nazora postoje, otkako nastavaju ljudi kruglju zemaljsku i postojat će

dok budu ljudi ovakovi, kahovi jesu — do sudnjega dana. Dakako ti nazori ne žive u skladu i slozi, jer kakav da bude sklad među tminom i svijetlom!? Da će jedan nazor konačno propasti, o tome nema sumnje. Mi katolici znamo, da naš nazor ne će propast, jer je uz nas Crkva, kojoj je zajamčena pobjeda! Ljudi mru i njihovi nazori, no nazori kršćanski, koji se temelje na objavi Božjoj, ne mru nikada« Ne ćemo dalje, jer bi morali svu knjigu prepisati.

Poglavlje »Čovjek i vjera« svršava sa Vaclavom Kosmakom (Slike iz svakidašnjeg života str. 218. i 219.):

O vjero sveta! što bismo bili mi sinovi zemlje bez tebe. Ti si luna sjajna, koja trga tmurne oblake i svijetli bojazljivom putniku na uskom putu. Ti žalosnome pjevaš kao slavuj; ti grijesniku kao grom u dušu; ti nevinome sviraš i šuštaš u svibanjskome cvijeću. Ti si gladnome mana u pustinji; žednome izvor iz pećine. Ti si grdome krotiteljica, slabome uporište. Ti si slijepome svijetlo, gluhome glazba, bolnome balzam. Ti si uz čovjeka u pogibli kao savjetnik, u boju kao čuvar, u bolesti kao milosrdna sestra, a na smrti gledaš ga kao anđeo okom opojenim nebeskim veseljem, dišeš na njegovo vruće čelo rashlade i kaplješ u njegovo slabo srce okrjepu . . . »Ti od nas robova bijede praviš baštinike nebeske«.

Rad »Staroslovenske Akademije« u Krku.

Za ovu vrlo zaslužnu Akademiju malo mari žalibože naša hrv. javnost. Iznijet ćemo iz zapisnika VI. red. glavne godišnje skupštine, održavane u Krku 2. III. 1910. o radu te Akademije što slijedi, ne bi li se zainteresovala naša javnost što više za ovu vrlo korisnu instituciju.

Ravnateljstvo je nastojalo da promiče svrhu Akademije u granicama statuta, u koliko su mu to dopuštale sile, sredstva i osobito prilike, u kojima živemo. Pritom se držalo utrenika predašnjih ravnateljstva

i putokaza, što mu ga je dala zadnja glavna skupština. U to je ime kroz ovo razdoblje imalo dvije odborske sjednice (11. V. 1909. i 10. II. 1910.). Nastavljajući rad oko publikacija obaziralo se je i na praktičnu stranu njihovu. Za g. 1908. izdao se je »Propheta Ioel« u 5 araka; za g. 1909. »Abecedarium Palaeoslovenicum in usum glagolitarum« u 5¹/₈ arka, te već i za g. 1910. »Propheta Oseas« u 4 arka. Sve tri publikacije priredio je sveč. Josip Vajs u Pragu. Već su razaslane članovima, koji će po njima moći lako prosuditi, da »Akademija« još uvijek dostojno vrši svoj zadatak te da zaslužuje njihovo povjerenje i potporu. Ukupni trošak za te 3 publikacije iznosi K 2.612.02.

»Abecedarijem« se je Akademija također odužila uspomeni pok. Parčića, jer je g. Vajs za nj upotrebio Parčićev »Azbukvar«, koji je bio već sav rasprodan, i staroslavensku gramatiku, koju je Parčić ostavio u rukopisu. Iz prva je Akademija namjeravala izdati u cjelosti Parčićevu gramatiku, no budući da su stručnjaci izrazili bojazan, da je ta gramatika već zastarjela te više ne odgovara današnjemu napretku filologije: to je ravnateljstvo povjerilo skriptoru Vajsu izradnju nove gramatike. preporukom da uzme za podlogu gramatiku Parčićevu, i neka se što više moguće obazire na staroslovenski Misal, brevir i ritual. Ujedno mu se je povjerilo priređenje II. izdanja »Azbukvara«. Vajs je združio oba zadatka u jedno, te nam eto priredio »Abecedar«, »Abecedarij« će dobro poslužiti osobito našim bogoslovima u Gorici, koji su upućeni sami na sebe, da se priprave, kako treba na ispite iz staroslovenštine u bisk. kuriji na koncu II. i IV. tečaja. Zato se je za đake snizila cijena na 1 K, dok mu je knjižarska cijena 4 K.

Budući da publikacije iziskuju znatnih troškova, to se je ravnateljstvo u travnju 1909. i opet obratilo na c. kr. ministarstvo bogoštovlja i nastave zamolbom, da Akademiji iz državnih sredstava dopita go-

dišnju potporu. Priložili smo sve dotadnje znatnije publikacije, no odgovora nemamo.

Za novčanu potporu obratili smo se nedavno na olomučkoga kneza-nadbiskupa preuzv. Bauera Dr. Fr. S., koji nam je već jednom dao potporu od 500 K.

U takvim okolnostima upućena je »Ak.« samo na ⁰/₁₀ glavnica skupljenih u boljim vremenima, na godišnje doprinose svojih članova te na utržak svojih publikacija. A baš tu pokazuju Hrvati, da ne shvaćaju Akademije. Osobito malo laika nalazimo u imeniku članova. Od zadnje skupštine porastao je broj podupirajućih članova na 4; inače smo na starom. Da bi se olakotio pristup novih članova, Akademija je stupila u čekovni saobraćaj s c. kr. poštansko-štedioničkim uredom u Beču, te s publikacijom »Joel« razaslala položnice za besplatno šiljanje članarine. U drugoj poli još imamo premalo članova, da i za njih zavedemo istu polakšicu. Mladim članovima priložio se je po 1 primjerak društvenih pravila. Otisnuo se je u izvatku i zapisnik zadnje skupštine te napose popis svih dotadanih publikacija. To su članovi sve dobili. U svrhe reklame poslalo se to i katoličkim novinama i listovima, te nekim privatnicima. Uspjeh nije bio tako rekuć nikakav, premda se novim članovima daju starija izdanja za polovinu cijene.

Ravnateljstvo je na obim sjednicama i u jednom pogovoru mjesnih odbornika raspravljalo o načinu, kako bi se brže raspravale društvene publikacije. Uvažujući, da cijena, osobito kod našeg siromašnog naroda, mnogo upliva na rasprodaju, nekima se je znatno obalila cijena. Tako se je »Vesperalu« za seljake i đake obalila cijena od 3 na 1 K; »Djelovima pjevanim mise« od 1 K na 50 para, »Ioelu« i »Osei« od 5 na 2 K; »Recensio glag. fragmenti Verbenicensis« od K 1.60 na 1 K; dok je ostalima, većinom manjim publikacijama, cijena ostala ista.

Za g. 1911. obećao je g. Vajs prirediti daljnih 5 araka Malih Proroka.

Osim redovitih publikacija mislilo je ravnateljstvo izdati jednu izvanrednu, i to, polag zaključka zadnje skupštine, priručnik za glag. crkve krčke biskupije. Dijec. svećenstvo bilo je okružnicom pozvano, da se izjave. Mnogi su se stvarno izjavili koli glede sadržaja toli gledom na formu. Uvažujući to mnijenje ravnateljstvo je o stvari dugo raspravljalo na svojoj prvoj sjednici dne 11. V. 1909., te se složilo glede sadržaja i oblika toga priručnika. Zaključak sjednice i mnijenja dijec. svećenika poslali su se g. Vajsu zajedno s lat. priručnikom stolne crkve, koji bi imao biti podlogom tomu novom priručniku. Gosp. Vajs nije dospio do sada što poduzeti u predmetu, a i samo ravnateljstvo uočilo je razne poteškoće, tako n. pr. raznolikost obreda za razne funkcije u našoj biskupiji (procesija na Veliki Petak, Uskrsnuće na Vazam itd.), što bi se moralo prije urediti od crkvene oblasti. Ne mala poteškoća stoji i u tome, ima li taj priručnik pasti pod udar propisa određenih od Sv. Stolice za liturgičke knjige. Stoga se je taj posao odgodio za bolja vremena.

Ravnateljstvo se je u istoj sjednici bavilo također pitanjem novog izdanja hrv. rituala i »Šćaveta«, koji su od najpreče potrebe. Meritorno se dakako nije zaključilo ništa, jer se to pitanje ne može riješiti bez prethodnog sporazuma sa Sv. Stolicom i zanimanim Episkopatom. Međutim se je doznalo, da Sv. Stolici već predleži na ispitivanje jedan tekst »Šćaveta«, priređen negdje u Dalmaciji.

Akademija je bila zamoljena iz Dalmacije, da latinicom izda »Knjigu pristupa« (Graduale), no prilike su danas takve, da se »Akademija« nije mogla odvažiti na to.

Nuz publikacije bavilo se je ravnateljstvo najviše oko pitanja prostorija za sačuvanje glag. spomenika. Mislilo se na ovo i ono, dok se nije konačno došlo do uvjerenja, da će to pitanje bit konačno

rješeno samo onda, ako se podigne dijecezanski muzej. Zato je presv. pokrovitelj opet zapodjeo pregovore s c. kr. središnjim povjerenstvom za sačuvanje povjesnih i umjetničkih spomenika u Beču, sniziv trebovnik za dijec. muzej na minimum, u svrhu da se ono zauzme za našu stvar kod ministarstva.

Iz obračuna za godinu 1909. slijedi, da je naprama prihodu od K 4.053.05 i rashodu od K 3.739.60 31. XII, 1909. ostalo u blagajni K 313.45. Iz prihoda vadimo samo to, da je od članarine unišlo K 830.—, a od rasprodanih publikacija K 524.80.

Akademija će izdati životopis prvog svog predsjednika pok. Dr. Fr. Volarića sa slikom.

Primismo i preporučamo lijepu pjesmu: Krštenje Hrvata, skitio Dr. Fr. Binički, cijena 40 h. Dobiva se u Senju kod pisca.

Vijesti iz pokrajine.

Školske prilike na bužetskom Krasu.

Lanišće. U Lanišću je trirazrednica sa oko 240 djece. Od 1. aprila poučavale su samo dvije učiteljske sile, jer je bio privr. učitelj Rudež premješten u Gažon kod Kopra, a školske vlasti nisu mogle — kako kažu — naći ni učitelja ni učiteljice da popune ispražnjeno mjesto.

Školske sobe — prosti mi Bože — mogle bi se u litanije umetnuti. Pomislite si veliku sobu, tri metra visoku, prilično veliku, s prozorima prama sjeveru, s avim vlažnu, koja za suncem uzdiše, jer ga nikada vidjela nije, Pod tom sobom nalazi se konjska staja, iz koje se diže kroz raspucani strop i pod »opajajući miomiris«. Za kišnih dana dođe više vode u nju nego li je na njezin krov pade, jer susjedni krovovi u svojoj dobroti svu vodu u tu sobu blagohotno šalju. Strop je srdito-napuhnjen i komad po komad pomalo pada držeći se valjda one: iz zemlje si postao i u zemlju ćeš se povratiti. Gornja greda posvadila se sa zidom i sagnjila na jednom kraju pak prijeti, da će dolje, jer je ne mogu više stare kosti držati. —

»Bježite, jer padem li, bit će smrti« — prijete ona. Prozori su se pobunili i otkazali poslušnost, pa se mora rabiti polugu da se ih zatvoriti može. (Pa nije ni zamjere, ta u XX. vijeku hoće svaki svoje pravo!) — Školska »poltrona« zaprema par četvornih metara, pa kad se čovjek na nju uspne, na sve se strane od dragosti klanja. Ponosna je ona, jer je jedina u Istri, a pamti vam bogme i Jelačića bana. Peć je željezna i prilično velika (model za muzej) a na svim stranama ima zračne ventilatore, da se djeca zaboga dimu ne oduče. Loži se izvana kroz ždrijelo, koje izgleda kao kakva pećina. Ta peć ima rijetko fizikalno svojstvo da odbija toplinu, jer mjesto u sobu bježi ona u hodnik. Pa i to je dobro, jer da je u školi toplo, dobila bi djeca lahko kijavicu vrativši se na oštru zimsku studen. A sada, molim lijepo i bez zamjere, pazite na svoj — nos, jer su na redu — zahodi. Zahod — lijepo ime ako se govori o suncu, ali za one odijeljene kutiće po kućama ja mislim da ne pristoji. Evo zašto: u laniškoj školi su dva zahoda, ali u njih ne zahada ništa, jer već davno ne može. Mjesto toga pak ishađa iz njih »veleugodan« miris, koji napunja svojom ugodnošću čitavu školsku sobu, da se čovjeku duša topi. Zato bi se zahod morao zvati — ishod, ako i ne posvuda, a to barem tamo, gdje su zahodi kao što su u laniškoj školi.

Zemljovidi... no tim slava! Kad ih pogledaš, pričini ti se, da su morali biti u svim bitkama sve tamo negdje od Karla Velikoga unaprijed. Tabli popucale stare kosti, pa se tužna rasipala. Fizikalnih i drugih učila imade mnogo — u Beču, a slike za zornu obuku nalaze se u — ideji kakvog umjetnika — — —

To Vam je mizerna skica laniških školskih soba!

Pred par mjeseca bila je na licu mjesta komisija mjesnog škol. Vijeća u Buzetu, da pregleda tu mizeriju, pa su tom prili-

kom bili pozvani i ljudi zanimanih sela, koji su izjavili, da su svi zadovoljni, da se gradi nova školska zgrada.

Školske oblasti... ali dosta o toj školi!

Brgudac. U ovom selu je narod sagradio školsku sobu i učiteljski stan uz velike žrtve. Nekoliko godina šiljala im je Družba učitelja, ali već dvije godine je škola bez učitelja. Djece za školu je preko stotva deset! Molili su pred par godina, da im se dade javnu pučku školu, ali još čekaju odgovor!

Račjavo i Rašpor. Ova dva sela imat će preko stotva deset djece, koja su obvezana na polazak škole i koja su do sada bez obuke. Pred nekoliko godina sagradili su u Račjojvasi stan za župnika, jer se misle odcijepiti od župe Lanišće. Biskupija i vlada im je obećala svećenika, ali moraju prije položiti u ruke vlade kapital od K 30.000, da može s kamatama tog kapitala vlada plaćati njihovog svećenika. Oni vele, da će složiti taj kapital i još k tome i školu sagraditi. Mi im to iz svega srca želimo, ali se ipak bojimo, da ne će narod toga moći podnesti. Ne bi li možda dobro bilo, da se za sada smjesti školu u župni stan, dok se pitanje župnika riješi, koje se može zategnuti i na desetke godina?? Nek o tome promisle oni, koji bi se morali skrbiti za dobrobit i napredak naroda!

Klenovšćak i Trstenik. Ova dva sela se već par godina nagađaju u kojem da bude škola. Dok se oni međusobno kosmaju, mudro šute oni, koji imadu o tome glavnu riječ!

Bila je za tu školu komisija, pa ne mogav se drugačije sporazumjeti, odluči, da će biti škola u sredini na jednom vrhuncu u pravoj pustinji. Tužan učitelj, koji bi tamo došao! Zlo zimi, a zlo i ljeti, jer ako bi gdje god u Kranjskoj zagrmjelo, sjegurno bi u tu školu tresnulo! — U zadnje vrijeme čuje se, da su ljudi shvatili što im nesloga nosi, pa su se odlučili za Trstenjak. Škola bi se dakle već

mogla graditi, jer imadu već i novac pripravljen, ali očekuju već davna, da im školske oblasti kažu: počmite!!

Siromašna Ćićarijo, alaj si zapuštena!!

— ić.

Roditeljski sastanak u Pazinu.

Obećali smo u broju 5. pod istim naslovom, da ćemo se osvrnuti na govore, koje se držahu na tom sastanku. Donasamo evo glavne misli iz govora prof. Novljana o

Domu i školi.

Najveći dar božji jesu djeca: radost, utjeha i nada roditelja; budućnost naroda domovine i čovječanstva. »Mlada ljeta, nada svijeta.«

Taj dar božji moramo čuvati i njegovati, da se ne pokvari i propadne. Roditelji rade, muče se i trpe za svoju djecu, žele joj sve najbolje, a ipak joj kadgod naškode — ne iz zlobe nego iz neznanja. Dobar uzgoj veoma je težak. Učenjaci mnogih vjekova i raznih naroda nastojahu, da nađu pravila, po kojima bi trebalo mladež uzgajati. Mnogo je knjiga o tome napisano. Nadovezujući na riječi gosp. naučitelja Matanića tumači, da ćemo u ovim roditeljskim sastancima saznati ono, što je svakomu roditelju neophodno nužno znati. Danas ćemo upoznati temelje uzgoja: dom i školu.

Odgoy počima davno prije, nego dijete dode na svijet, jer ono baštini dobra i zla svojstva svojih roditelja. Mladići i djevojke moraju paziti na svoj život, rad i misli: treba da sami sebe uzgajaju. Upozorava na strašne posljedice pijanstva i grijeha nečistoće. Kada pak dijete dođe na svijet, valja još i više paziti, jer sve što se u djetetovoj okolini događa, dobro i zlo, ostavlja tragove u duši njegovoj. Tkogod u doticaj s djetetom dolazi, neka se čuva zlih čina, riječi, pa i samih misli. Navodi primjere, kako često braća, rođaci a i roditelji kvare mladež. Pripovijeda, kako je nedavno dijete djetetu odrezalo

jezik, jer ga je mati u šali krivo uputila. Neumjesna šala uništila je tri života.

Nas okružuju učitelji s dobrim naucima, ali smo gluhi, pa ne čujemo, slijepi, pa ne vidimo. Priroda je naš učitelj. Pogledajmo jabuku. Iz maloga sjemena nikne mladica, od koje s vremenom uzraste veliko i jako stablo, ali ne će dati krasnoga, mirisavoga i slatkoga voća, ako je ne cijepimo. Tako je i s djetetom. Ako je sjeme dobro, ima nade da će i mladica biti valjana, ali to nije dosta, treba je oplemeniti (cijepiti). Dom daje mladicu, a škola je oplemenjuje. Govori o zadaći škole. Iz škole bi morali učenici izići plemenitiji, bolji i savršeniji u svemu, a ipak tome uvijek nije baš tako. Krivo čine, koji toga radi krive školu. Ta ni svaka voćka nam ne uspije, kad je cijepimo! Ponajprije neka korijen bude dobar i zdrav a onda treba mladi cijep čuvati od neprijatelja. To su: 1. mraz, 2. žega, 3. vjetar, 3. crvi.

Kad mraz ofuri mladicu, koja je iz cijepa niknula, pogine cijep, a kadgod i drvo. Nemar roditelja za školu i školske dužnosti je pravi mraz za mladu tek plemenjenu dušu djeteta. Razlaže kako treba da goje roditelji ljubav prema školi. Ljubav mora vezati školu i dom.

Neki roditelji pokazuju previše žara za školu, htjeli bi, da im dijete odmah postane mudracem, pa žele, da im vječno uz knjigu sjede. To je kao i prevelika sunčana vrućina, koja će slabu mladicu uništiti. Djetetu valja dozvoliti, da se lagano i prirodno razvija.

Vjetar će mladicu prelomiti i otrgnuti. To je slika rujanja školi i školskim dužnostima, čega kod nas na žalost ima. Razlaže tešku muku učitelja, koji za svoj rad zaslužuje štovanje, pomoć i ljubav, a ne porugu. Ismjehavanje školi silno škodi.

Crvi su ljudi, koji svojim zlim primjedom, zlim riječima i djelima razaraju što je škola sagradila. Poziva roditelje, da

svoju djecu čuvaju od tih četverih neprijatelja, pa će uspjeh u školi biti bolji.

Opetuje glavne misli o svezi između škole i doma, moli sve prisutne, da prema tome rade, pa će nam djeca biti bolja i srećnija, bit će nam radost pod stare dane, a zalog bolje budućnosti.

Glasovi iz novina.

Higijena učiteljskog zvanja.

(Iz »Škol. vjesnika«, Sarajevo).

(Konac.)

Tim će se učitelj očuvati i od opasne besanice, koja je ponajviše posljedica toga, što je bolesnik, koji spavati ne može, prije svoje bolesti u noći predugo duševno radio.

Svi oni, koji su se navikli raditi do kasno u noć, tvrde doduše, da im u noćnoj tišini rad najbolje ide od ruke. No liječničkim istraživanjem dokazano je, da je u mnogom slučaju besanica ili nemirno spavanje posljedica ne samo razdijeljenoga školskoga rada bez potrebnog odmora, već i napetoga noćnoga duševnoga rada.

Prema tom uvjerenju glasi prva liječnička odredba u svrhu liječenja besanice: radite obdan manje, priuštite sebi uz dnevni red potrebni odmor, a noćnoga rada prođite se posve, pa nastojte toliko spavati, koliko ćutite, da vam treba spavati — a spavati vam treba toliko, koliko vam spavati godi. Samo to je prava mjera, koja može tijelo, živce i moždane jednako okrijepiti.

Ako bolesnik taj savjet posluša, a uz to još ima sreću pretpoldašnjega obučavanja, pri kome nastavni satovi traju 40 do 45 minuta, onda će bolest nespavanja vrlo brzo biti izliječena. Jer i tu vrijedi ona: zapravo liječi bolest samo onaj, koji ne pita samo gdje boli, i tome bolu nastoji stati na put, već i onaj, ko najprije traži uzrok, s koga je nastalo zlo, a onda ponajprije taj uzrok ukloni. Ako to uspije, onda je glavni lijek u prirodnoj snazi i u

jakoj volji bolesnikovoj, htjeti biti zdrav, dok je lijek tek sredstvo, da ozdravljivaju nje pospješuje.

Što vrijedi za školski rad, — toga neka se učitelj drži i pri domaćem svom radu, t. j. neka radi na mahove od 40 minuta, a onda neka vazda slijedi odmor od nekoliko minuta. Ako priviknemo iza svakih 40 minuta savjesno držati odmor, odmorićemo se već za nekoliko minuta — i ne ćemo nikada osjetiti onu umornost, koja bi se poslije onih 40 minuta za cijelo bila pojavila, kada radom ne bismo bili prestali.

Ko se za ovu činjenicu zanima i na se u tom pogledu pazi, uvjeriće se doskora, da početak umora nije vazda isti. Pogdje-kad klonemo najednom, usred najživljega rada — dok opet drugi put odmah nijesmo svijesni umora. A nijesmo toga svijesni, jer u početku duševne umornosti u istinu ne oćutimo ni slabost ni klonulost, već tome protivno, neku neobičnu žed za radom. — Sad bi bilo krajnje vrijeme prestati. Ako to ne činimo, pa rad bez prekidanja nastavljamo, ugrijaće nam se glava, spopašće nas kao vrućica. Mi to dakako ćutimo, ali taj neugodni osjećaj krivo tumačimo kao dokaz osobite koncentracije naše duševne snage, a neznamo jadni — ili ne ćemo da priznamo, da to nije istina — već da nam u glavi od prenaprezanja šumi, da je krv silno navalila u možđane, da nas je spopala grozničava žurba, koja nam živce uništava.

Opasnost je za nas tim veća, čim je u sobi toplije, u kojoj svoju duševnu snagu raskošno trošimo. U tom slučaju ražarićemo se naime na svoju štetu na dvostruki način.

Tome potonjem zlu predusrela bi se najbolje, ako bi bilo moguće u školskoj sobi, pa i u stanu učiteljevu uzdržati temperaturu od 16—19° C. Ali to je na žalost zahtjev, kome bi se pri strogoj regulaciji grijanja za sada samo zimi udovoljavati moglo, a ljeti ne. Jer do sada se

još nije ni pomišljalo na to, a kamo li pokušavalo, pronaći sredstvo, kojim bi se u školama gore pomenuta temperatura stalno mogla uzdržavati. Preostaje s toga samo strogo paziti na to, da odmori od 5—10 minuta vazda prije nastupe, nego što oćutimo, da nam je u glavi neobićno vruće i da nam je usljed toga cijelim tijelom ovladalo neko neugodno osjećanje.

Ako pak s koga god razloga nije moguće bilo radom prestati pravo na vrijeme a mi smo bili primorani unatoć vrućini u glavi i neugodnoga osjećanja rād nastavljati, možda i bez ikakog odmora, n. pr. u slučaju školske inšpekcije i zaključnih godišnjih ispita, onda nam je dvostruka dužnost poslije tako neobićnoga duševnog napora savjesno se odmarati.

U tu svrhu dobro je posve se ležerno i udobno ispružiti na divanu i prepustiti se posvemašnjem tjelesnom i duševnom odmaranju.

Ćim smo se savjesnim držanjem toga odmaranja u toliko izvježbali, da se možemo očuvati od svake podražice i naprezanja živaca, povratiće nam se opet ona duševna i tjelesna svježost, bez koje nema pravoga rada. Uslijed ovoga slobodnoga odmaranja usporuje se naime strujanje krvi, temperatura se njena snižuje na normalni stupanj topline, uslijed toga gubi se naša uzrujanost i neugodne njene posestrime: klonulost i nervozna razdražljivost.

Ako je moguće, biće ćakako po nas najbolje, kada raćeći uopće ne ustrajemo dotle, dok se to neugodno ćustvo usijanosti pojavi. Kada pak radom treba prestati, opazićemo lako, ćim priviknemo paziti, kako nam se duševna snaga troši i koji se neugodni osjećaji uslijed toga u nama uzbućuju, — jer ti osjećaji obićavaju biti vazda isti.

Razložni ovaj naćin odmaranja ujedno je dokaz, da nikako nije dobro duševni rad u svrhu tobožnjega odmaranja preki-

ćati gimnastićim vježbama, kako se to u nekim školama školskim propisom traćilo, a još i traći.

Ovaj se zaćtjev protivi higijeni s toga razloga, što ućitelje i ućenike iz duševne napetosti sili na tjelesni zapt — ćakle što se napetost živaca prenosi na napetost mišićja. U ovom slućaju s toga nema prilike za ono posve slobodno odmaranje, koje nas jedino nabrzo može okrijepiti.

O higijeni ućiteljskoga zvanja ne može se govoriti, a da se ne takne i pitanje o alkoholu.

Kao svakom drugom muškarcu, tako je i alkohol ćesto i ućitelju onaj mili braco, koji mu raspršuje jato briga, ćtono mu se ćesto kao mušice glavom roje.

Za ćašom posiže se rado i za to, da se opet ovlaći dugim govorom i zadušljivim školskim zrakom osušeno grlo, ili da se pri dobroj kapljici bar na kratko zaboravi na zvanićne, a možda i na porodićne neugodnosti. Napitkom mislimo sebi pribaviti i snage, kada ćutimo da smo je istrošili — ali radom ne možemo još prestati.

No znati i dobro upamtiti valja svakako i to: ko prećesto željkuje za alkoholom, pa ga onda svaki put i ućiva ćini zlo. Najopasnije je alkohol onda lijevati u se, kad su nam živci i onako s koga god razloga razdraćeni. Pićem ih zaista ne možemo umiriti, već se nasuprot još više uzrujavamo.

Piti treba samo onda, kad nam je ćud mirna, a pijemo samo s namjerom, da se malo razveselimo, ućivajući slast alkohola.

U istinu biće to samo onda ućitak, ako ne pijemo svaki ćan, niti vazda u isto vrijeme.

Ko prije podne ima da duševno naporno radi, taj ne bi smio u veće piti, jer je dokazano, da alkohol, što smo ga ućivali na veće, vrlo otešćava pretpoldašnji duševni rad šljednjega ćana. Što više, ćini ga tim napornijim i manje uspjelim, ćim

je obilniji bio užitak pića, ma bilo koje vrste.

Svi pak učitelji, koji ne piju alkoholna pića, tvrde, da je to uzdržavanje korisno i po tijelo i po duh.

Sve ovo, što je gore rečeno, vrijedno je znati i upamtiti. Zdrav očuvaće se zla, a jur oslabljeni, bolesni učitelj naučiće, što mu valja činiti i čega se treba čuvati, da mu se izgubljeno zdravlje opet povrati. Svako je oklijevanje opasno, jer ako bolest preotme mah, onda je dotičnik izgubljen.

Prevela *Josipa pl. Glembay.*

Lične i školske vijesti.

Iz sjednica Pokr. Škol. Vijeća.

Dne 11. lipnja dodijelila se dvorazrednoj školi u Podgrađu treća sila, i to privremeno.

Dne 18. srpnja:

1. Marčelja Anton bio je imenovan nadučiteljem II. kategorije kod pučke škole u Hrušici;

2. Rajčić Albert imenovan je ravnajućim učiteljem III. kategorije kod hrvatske pučke škole u Voloskom;

3. Širola Marija imenovana je podučiteljicom kod ženske pučke škole u Kastvu;

4. U Drazi mošćeničkoj osniva se hrvatska pučka škola sa talijanskim jezikom kano obvezatnim predmetom;

5. Pučkoj se školi u Mošćenicam dodjeljuje privremeno još jedna učitelj. sila.

Volosko.

Dne 4. kolovoza tek. god. održavana je bila sjednica c. kr. kot. škol. vijeća, iz koje priopćujemo slijedeće:

Predsjednik priopćuje, da je ženskoj pučkoj školi u Kastvu dodijeljena privremeno jedna učiteljska sila; da je Antun Marčelja iz Materije pozvan na poljodjelski tečaj u Goricu, a Vinko Šepić iz Opatije u Glavice; da je Zorka Franki imenovana podučiteljicom u Rukavcu, a Janko Petaros podučiteljem u Vodicama.

C. kr. kot. školski nadzornik izvješćuje potanko o nadzorovanju pučkih škola u kotaru, te se o uspjehu uopće izjavlja povoljno i postavlja prijedlog, da bi c. kr. pokr. školsko vijeće izdalo dekret pohvale Franu Bafu i Jelisavi Zahiji u Kastvu za mar i skrb za priredbu roditeljskih sastanaka, a Niku Pajaliću u Berseču za osobitu marljivost u školi.

Isti c. kr. kot. škol. nadzornik izvješćuje potanko o službenoj učiteljskoj konferenciji održavanoj dne 20. i 21. VI. tek. god., te izjavlja, da je zborovanje učinilo na njega vanredno dobar utisak.

Predlaže se doznačenje odnosnih petgodišnjih doplataka Lovru Tončiću u Munama i Katici Marki u Lovranu.

Predlaže se doznačenje službenog doplatka Lovru Tončiću u Munama.

Predlaže se, da budu uslijed proširenja škole u Rukavcu promaknuti Ivo Franki u I. kat., Jelisava Šepić u II. kat., Ivan Lesica u III. kat., a uslijed proširenja škole u Poljanama Antun Štiglić u II. kat.

Predlaže se doznačenje remuneracije Ljudevitu Žerjavu u Brezovici za izvanredne poslove i Vinku Žiguliću u Kastvu za podučavanje vjeronauka.

Preporučaju se molbe za potpore I. M. u O. i K. M. u L.

Predlaže se ustanovljenje novih škola u Novokračini i Sobonjama, i proširenje škola u Opatiji, Slivlju, Podgrađu i Klani.

Kotar Krk.

Kako se brzo riješavaju učiteljske molbe.

Doznajemo iz krčkog kotara, da su tamo već po dvaput bili raspisani natječaji na razna učiteljska mjesta: prošle godine u augustu i ove u februaru, al molbe onih, koji su za koje mjesto molili, poćivaju još i danas na kotarskom školskom vijeću u Krku. Ima se bo znati, da dotično vijeće nije imalo sjednice već od prošlog julija, dakle skoro godinu dana. Čemu su onda zakoni, da se sjednice imadu držati svaki mjesec, kad se to može protezati i na

godine. A koji čeka, neka čeka! Nemari, ako koji molitelj, čekajuć definitivnost ne može time dobiti kvinkvenija. Ispričava se to tobož time, što krčki kotar sada nema školskog nadzornika, jer pokle je g. Pribil prošle godine u oktobru bio premješten u Volosko, odtad oblasti nisu imale vremena drugoga imenovati. Tu se već glasalo za toliko kandidata, da bi s njima mogao provideti cijelu Istru, a eto od svih tih ne može se nijednoga izabrati.

Nego bez nadzornika bi se na koncu konca učiteljstvo i moglo proći, kao što se eto prošlo i do sada, al onda nek se molbe riješavaju službeno, bez sjednice. Jer prođe li ovako rakovim putem naprijed, tad će oni, koji su prošloga augusta molili za koje učiteljsko mjesto, moći očekivati riješenje jedva tamo nakon pet-šest godina. Eto već na prvaj istanci leži molba skoro godinu dana, pak neka se to isto opetuje kod mjesnog školskog vijeća, kod općinskog poglavarstva, kod zemaljskog školskog vijeća i kod zemaljskog odbora, kuda sve mora ta blažena učiteljska molba putovati, onda nigda kraja. A i druge molbe za kvinkvenije, za potporu i t. d. čekaju u Krku sjednicu, te se moliteljima preporuča ustrpljivost.

C. kr. kot. škol. Vijeće u Krku.

Ovo vijeće obdržavalo je svoju sjednicu dne 9. julija o. g.

Ovjerovljuje se zapisnik zadnje sjednice. Presjednik priopćuje, da je nadzorovanje škola ovog kotara povjereno za preostatak funkcijskog doba nadzorniku voloskog kotara; pretstavlja novoizabranog člana vijeća Radića Mija. Priopćuje imenovanje nadučitelja K. i nadučiteljicu F. u B., M. službenim putem u O., J. u D., S. u B., pa u O., D. u K., P. u G., K. učiteljicom ženskih ručnih radnja u P. i M.

Umirovljen je M. u Ba. Imali su dopust S. P. i M. Položili su ispit usposobljenja P. i R. Za god. 1909./10. bile su dozvoljene paralelke u P. i K., ali nije bilo potrebitih učiteljskih sila.

U Sv. V. gradi se zgrada za školu, a za gradnju u P. zatražen je od zem. šk. vijeća nacrt.

Školski nadzornik izvješćuje o stanju i vrsti škola, broju razreda i učitelja, broju učenika, zabavišta i šk. vrtova. Kroz godinu otvorena su dva nova razreda. Za iduću godinu predlaže za izvanredne sile za dječaćku i djevojačku školu u S., za mješovitu u K. i D., te za mušku u B.

Talijanski škol. nadzornik izvješćuje o nadzorovanju škole u K., a hrvatski o ostalima u kotaru.

Molbe za stalno namještenje bile su:

Za Dobrinj: 7, od kojih 1 ustegnuta; za Kornić 2; za Dubašnicu 1; za Vrbnik 1; nije bilo molitelja za Vrh, Starubašku, Risiku i Papratu.

Odobravaju se za spomenuta mjesta predložene skrižaljke kvalifika.

Preporučuju se molbe za doznačenje kvinkvenija: U. M. u K., C. u K., F. u Sv. V., S. u B., S. u D., F. u P., a uz to P. u D. za promaknuće u II. kategor.

Preporučuju se molbe za potporu bolesti radi: M. u Bd., M. u O., P. u M. i R radi za kraće vrijeme doznačene plaće; vjeroučitelja M. u O. za nagradu; ne preporučuje se molba jednog učitelja za potporu za putovanje u naučne svrhe. Preporučuje se molba učiteljice U. za otpust ispita iz talijanskog jezika.

Glede spora jednog učitelja s općinom radi paušala preporučit će se nagodu, a spora jednog člana mjes. šk. vijeća s presjednicom zatražit će pobliže i tačnije informacije.

Pošto je jedna općina molila preuređenje školskih praznika, zatražit će se u stviri mnijenje i drugih općina, te ravnateljstva školá.

Prihvaća se predlog o utjeravanju škol. globa i preporuku o češćem držanju sjednica. Oproštaj od umirovljenoga c. kr. kot. škol. nadzornika u Voloskom g. Frana Uršića.

Prigodom kot. učiteljske konferencije u Voloskom dne 20. i 21. lipnja o. g. imali

su članovi konferencije skupni objed. Učiteljstvo se je tada oprostilo od svoga bivšeg nadzornika g. Frana Uršića. Pišu nam da je kod objeda držao svetomatejski nadučitelj Božo Dubrović lijepo slovo bivšem nadzorniku. Bivši nadzornik Uršić zahvalio se govorniku i učiteljstvu. Za uspomenu poklonilo mu je učiteljstvo lijepu palicu. Žao nam je, što nemamo cijelog govora Dubrovićeva i Uršićeva, jer mnijemo da bi iz tih govora doznali mnogu tešku iz našeg školskog i narodnog života, što bi mladima za pouku bilo.

Za gosp. Uršića znamo, da je bio pučkim učiteljem usrijed Istre, u Žminju, gdje i danas još spominju njegovi nekadanji đaci njegovu marljivost u školi, znamo da je odanle došao sa svojom plaćicom za nadzornika na gospodsko Volosko, gdje je radio kako je bolje znao i mogao, mnogo godina uz sve poteškoće službene i financijske. Prigovaralo mu se iz raznih strana, ali za objektivno prosuđivanje rada čovjeka, koji je 43 godine (ako se ne varamo) radio na školskom polju uz velike i svakojake poteškoće, treba mnogo stvari uzeti u obzir. Školske oblasti sjetile su se ga sa naslovom »ravnatelja«, kad je stupio pred nedavno u penziju! I mi mu želimo, da bi dugo godina uživao krvavo zasluženi mir.

Kod istog objeda nazdravljalo se i drugima. Tako je jelšanski nadučitelj Makarović nazdravio novom nadzorniku Pribilu, na što je on odzdravio. Matetić je nazdravio odsutnom prof. i ravnatelju Franu Frankoviću, ocu hrv. učiteljstva u Istri, a Fran Rubeša, nadučitelj u Zometu, gostovima i prof. zboru učiteljske škole u Kastvu, na što se je zahvalio privremeni upravitelj učit. škole prof. Nazor.

Program c. kr. velike državne gimnazije u Pazinu za škol. god. 1909.-1910.

Primismo ovaj program, koji ima slijedeći sadržaj: 1. »Najstariji spomenici hrv. izvorne umjetne lirike. Napisa dr. Mate

Kević. — 2. »Carsko janje«. Spjevao dr. Mate Kević. — 3. Školske vijesti. Od upraviteljstva. — Iz programa vadimo slijedeće:

Na gimnaziji bilo je namješteno svršetkom prošle škol. god. sedamnajst profesora.

Početak škol. god. 1909.—1910. upisalo se 216 đaka, a svršetkom škol. god. bilo ih je 200.

Po rodnom mjestu bilo ih je 164 iz Istre, 24 iz Primorja, 3 iz Kranjske, 2 iz Štajerske, 4 iz Dalmacije, 2 iz Rijeke i 1 iz Amerike.

Po materinskom jeziku bilo je 157 Hrvata, 41 Slovenac, 1 Čeh i 1 Talijan.

Sposobno za viši razred bilo je 16 đaka s odlikom, 117 s dobrim uspjehom, 19 uopće sposobno, 17 nesposobno, 12 je dobilo dopust za popravni ispit i 6 ih je bilo neocjenjeno. 1 đak bio je vanredni.

Za ispit zrelosti prijavilo se je u jednom ljetnom roku god. 1909.—1910. 18 javnih učenika VIII. razreda.

Pismeni ispiti bili su dne 6., 7. i 8. lipnja.

Usmeni ispiti bili su dne 30. lipnja, te 1. i 2. srpnja pod predsjedanjem c. kr. pokr. škol. nadzornika g. Frana Matejčića.

Proglašeni su bili zrelima slijedeći abiturijenti:

s o d l i k o m: Kajapić Antun iz Novaka, Milanović Božo iz Kringe, Perić Djevoslav iz Žminja, Štrpin Ernest iz Draguča i Zappin Blaženi Antun iz Vabriga;

j e d n o g l a s n o: Bačić Ivan iz Pićna, Erjavec Vjekoslav iz Kriške vasi (Kranjska), Fabac Luka iz Fabci, Flego Ante iz Buzeta, Fonda Dragutin iz Škednja, Ivessa Antun iz Premanture, Stergar Rudolf iz Kanfanara i Šajina Josip iz Lanišća;

v e ć i n o m g l a s o v a: Defranza Rudolf iz Čepića, Rimanić Božo iz Zarečja i Sancin Bazilij iz Škednja.

Jedan kandidat bio je odbijen na pò godine, a jednomu je odgođen ispit do jesenskoga roka.

Kao relativno obvezatni i slobodni pred-

meti podučavali su se: gimnastika, crtanje, pjevanje, stenografija, i francuski jezik.

Škol. godinu 1910. 1911. otvorit će se dne 11. rujna, Popravni i naknadni ispiti obdržavat će se dne 9. i 10. rujna prijamni ispiti za I. razred dne 9. rujna, a za više razrede 9. i 10. rujna. Upisivanje novih učenika za I. razred biti će 9. rujna a za više razrede 9. i 10. rujna od 8—12 sata prije podne. Učenici, koji su istu gimnaziju već polazili, treba da se prijave za upisivanje od 9. do 11. rujna.

C. kr. učiteljska škola u Kastvu.

Ispit zrelosti.

Tom ispitu pristupilo je 13 učiteljskih kandidata i to 11 javnih i 2 privatiste.

Položili su ispit zrelosti s dobrim uspjehom:

Brgić Josip iz Barbana,
Korelić Fran iz Draguća,
Lukež Dragutin iz Pićna,
Lukež Josip iz Pićna.
Peteros Janko iz Boršta,
Trinajstić Antun iz Sv. Mateja,
Zec Nikola iz Brzaca (Krk).

Dvojica učiteljskih kandidata imaju se podvrći ponovnom ispitu nakon 2 mjeseca.

Pismena matura trajala je od 23. do uključivo 28. svibnja, a usmena 4., 5. i 6. srpnja 1910.

Pismeni zadaci:

a) iz hrvatskoga jezika (na izbor):

1. Izum štampe i njegove posljedice.
2. Koristi pomorstva.
3. Priroda, najzanimivija i najpoučnija knjiga.

b) iz pedagogike:

1. Obnavljanje spoznaja.
2. Svojstva i sprema valjana učitelja.
3. Komenski: djela i načela.

c) iz računstva:

1. Netko ima isposuđene dvije glavnice, prvu uz 4, drugu uz 5⁰/₀; obe zajedno daju mu 1000 K kamata na godinu. Da su ove glavnice uložene uz 1⁰/₀ više, dale bi 1230 K kamata. Koje su to 2 glavnice?

2. Koliko *l* drži posuda oblika kusočuna ako mjeri donji promjer 34 cm, gornji 42 cm, a visina 66 cm? (Točno po formuli i na praktični način).

3. Tri općine dobile su za gradnju neke ceste 3382 K državne potpore. Iz općine A radilo je 20 radnika 64 dana; iz općine B 16 radnika 56 dana; iz općine C 18 radnika 48 dana. Koliko će svaka općina primiti od državne potpore?

d) iz njemačkog jezika: Die wichtigsten Verkehrsmittel und ihre Bedeutung.

e) iz italijanskog jezika: Idillio in famiglia.

Prijamni ispit za I. tečaj:

Tom ispitu pristupili su:

Bilek Josip iz Podgrada,
Brajan Vjekoslav iz Spinčići (Kastav),
Jurinac Jerko iz Kastva,
Košak Rudolf iz Preluke (Volosko),
Ladavac Ante iz Pazina,
Mohović Vjekoslav iz Rukavca,
Ujčić Marijan iz Jurdani (Kastav),
Varljen Josip iz Matulji (Kastav)

i položili ga svi dobrim uspjehom.

Raspis učiteljskih mjesta.

U kotaru Puli raspisana su do 31. 8. o. g. ova mjesta:

Mjesto naduč. II. reda i mjesto učiteljice III. reda na utrakv. školi u Kanfanaru; nast. jezik hrv. i tal. — Mjesto učiteljica III. reda u Medulinu, Juršićima i Marčani; nast. jezik hrv., tal. kao predmet. — Mjesto škol. upravitelja III reda u Krnici, Stinjanu i Premanturi, nastavni jezik hrv., talij. kao predmet. — Mjesto škol. upravitelja III. reda u Pomeru; nast. jezik hrv. i tal.

U kotaru Poreč:

Mjesto školskog upravitelja III. reda u Žbandaju, Topolovcu, Gradinu, Fontanama, nast. jezik hrv. i tal.

C. kr. kot. škol. nadzornik za hrv. škole kotarê Krk i Lošinj.

Ministar. za bogoštovje i nastavu izručilo je do svršetka službene periode nadzor nad hrv. školama spomenutih kotara

c. kr. vježb. učitelju Dragutinu Pribilu, kot. škol. nadzorniku Voloskog kotara, i to odlukom 3. lipnja t. g. br. 45452.

Pokrajinski odbor je pozvao delegate svoje, koji su članovi c. kr. zem. školskog vijeća, neka se zauzmu kod Pokr. škol. vijeća i ministarstva, da se imenuje za krčki i lošinjski kotar posebni c. kr. kot. škol. nadzornik — i pravo je tako!

Upisivanje.

U c. kr. pripravnicu za muške učiteljske škole u Pazinu bit će 9. rujna od 8 do 12 i od 2—5. Đaci, koji se žele upisati, treba da su navršili 13^{1/2} godina života; mlade se može event. uzeti kao slušatelje. Đaci treba da donesu krsni list, zadnju škol. svjedodžbu, iskaz o imanju svojem i roditeljâ, svjedodžbu o cijepljenju kozica. Ured i škola nalaze se u zgradi općinskog poglavarstva u Pazinu.

Upravitelj J. Bačić.

Ravnateljem

c. kr. muške učiteljske škole u Kastvu imenovan je prof. Vlad. Nazor, hrvatski književnik.

Raspust mjesnog škol. vijeća u Roču.

Zem. odbor savjetovao je c. kr. pokr. škol. vijeću u Trstu da — bar za sada — nije shodno raspustiti mjesno škol. vijeće u Roču.

Vjenčanje.

Gospođica Božić Marija, učiteljica ručnog rada u Slumu poslala je dne 1. kolovoza za gospodina Blaža Zlatića, c. kr. poštara u Slumu. Bilo sretno!

Ukinuta je c. k. pripravnica za učiteljske škole u Kastvu.

Upravitelj bivše pripravnice Ivan Bunc, sada c. kr. kot. šk. nadzornik u Pazinu, imenovan je c. kr. vježb. učiteljem na c. kr. vježbaonici u Kastvu, a privremeni upravitelj one pripravnice imenovan je

privr. c. kr. vježb. učiteljem na dvorazrednoj vježbaonici uz c. kr. učit. školu u Kastvu. Učenici, koji budu polazili onu vježbaonicu do 14. godine života, pripravljat će se istodobno i za prijamni ispit za c. kr. učit. škole.

Hinko Jelušić, učitelj iz Kastva, polazio je ovih praznika tečaj za obrtne škole u Trstu i osposobio se, da može poučavati na obrtnim školama.

Tečaj za poljodjelstvo u Splitu. Na ovaj su tečaj pošli potporom vlade i slijedeći drugovi iz Istre: Žmak Ante, Medvedić Ivan, Monas Josip, Licul Gašo, Rubiša Fran i još netko s otoka. Očekujemo vijesti.

Rudolf Saršon imenovan je def. c. kr. vježb. učiteljem na vježbaonici u Kastvu. Čestitamo!

Zamolba!

Poznato je, da se je glagolica prošlih vijekova bila ne samo udomaćila malo ne u svim crkvama širom hrvatskih zemalja, nego da je glagolsko pismo u ono doba bilo skoro isključivo sredstvo pismenog saobraćaja u Hrvata. To nam neborivo svjedoče toliki crkveni i građanski spomenici. Žalibože, veliki dio takvih spomenika propao je bez traga što zubom vremena što neznanjem i nemarom što opet zlobom ljudskom.

Ovdje ondje našlo se, Bogu hvala, rodoljubnih trudbenika, koji su spasli mnogu dragocjenu starinu glagolske prošlosti.

Tek u novije vrijeme sastavljena je znamenitija zbirka isprava, koje rasvjetljuju srećniju prošlost glagolice, a to trudom veleuč. g. Dra. Luke Jelića u Zadru. Mislimo njegovo izdanje »Fontes historici liturgiae Glagolito-Romanæ« 1906. Ali se ni to djelo ne smije smatrati dovršenim, jer ima još mnogi, možda vrlo dragocjeni biseri, koji čeka, da ga koja marna ruka iznese na danje svjetlo. Baš zato obraćamo se ovim na svu našu inteligenciju, sveće-

ničke i svjetovne ruka zamolbom, da uz-
nastoji svaki u svojem kraju, ne bi li ušao
u trag kojoj glag. knjizi, pismu, napisu,
nadnevniku i t. d., te da u srećnom slu-
čaju sastavi popis, a po mogućnosti i pre-
pis, takvih nalaza, te ga dostavi potpisa-
nomu ravnateljstvu na pohranu i eventu-
alno proučavanje. Jedan takav podatak,
na oko od malene vrijednosti, mogao bi,
kako nas iskustvo uči, imati veliku do-
kaznu moć. Dakle, rodoljubi, na posao
svaki u svojem kraju.

U Krku, dne 4. kolovoza 1910.

Ravnateljstvo »Staroslavenske Akademije«.

Lisnica uredništva.

Radi nepredviđenih zaprijetaka morali smo ova
tri broja ukupno izdati. Neka nam ne zabavi nitko.

Antropogeografija Istre (nastavak) doći će na red.

U ovom skupnom broju nismo mogli izvijestiti
o proslavi 100-godišnjice Vrazove u Pazinu niti o
Sokolskom sletu u Pazinu.

V. Š. u B. Tvoj članak »Iza glav. skupštine«
bit će otisnut; sada ga nismo mogli uvrstiti, jer
si zakasnio.

Pretplatnike molimo da nam prijave eventualno
premjешtenje.

